

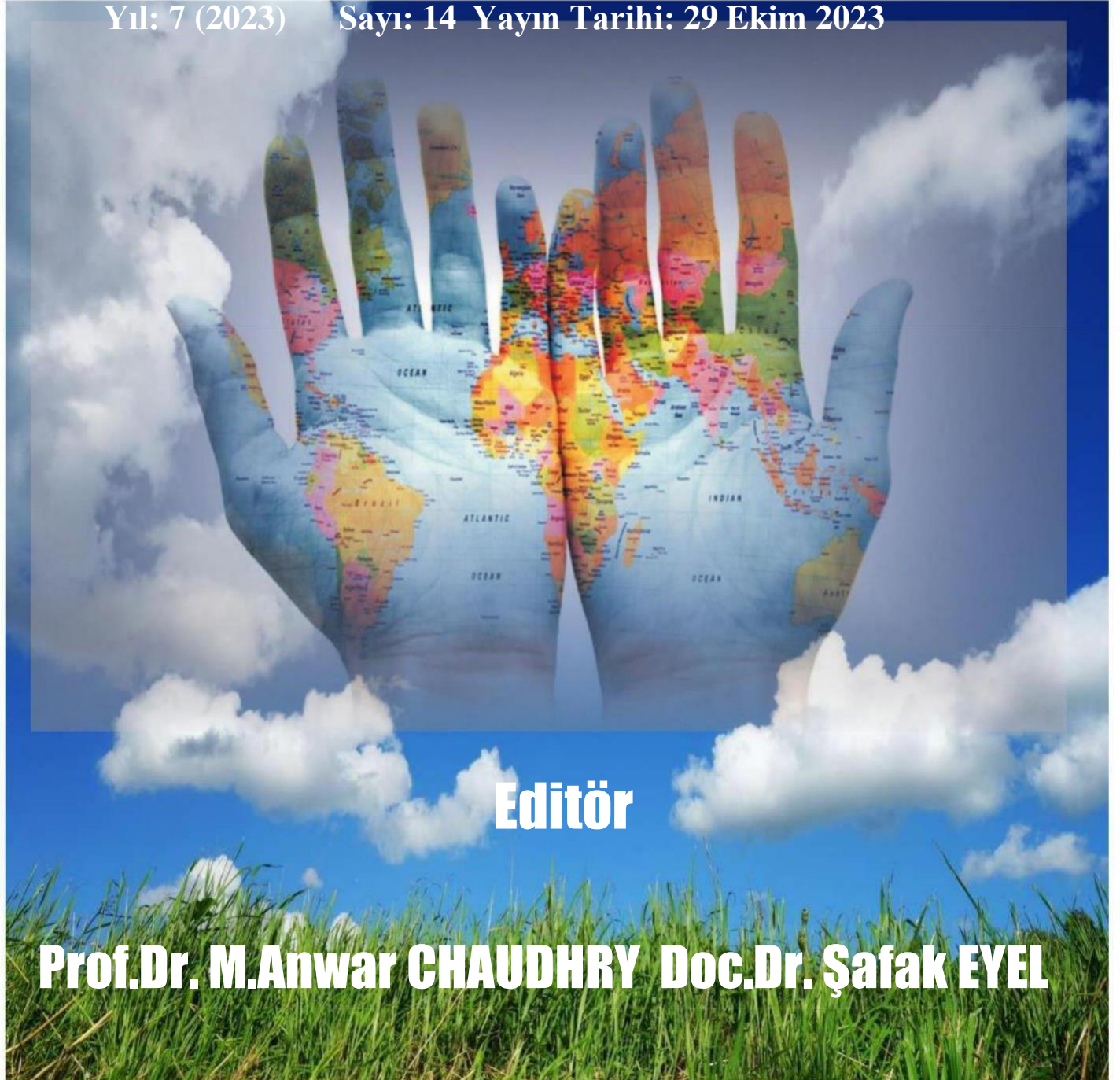
Atlas Ulusal Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi

ATLAS

ISSN 2602 - 4128

ULUSAL İ SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

Yıl: 7 (2023) Sayı: 14 Yayın Tarihi: 29 Ekim 2023

Editör

Prof.Dr. M.Anwar CHAUDHRY Doc.Dr. Şafak EYEL

Atlas Ulusal Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi

İKSAD – İKTİSADİ KALKINMA VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERNEĞİ ATLAS ULUSAL SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

Sosyal Bilimler Alanında, Tüm Dillerde Yapılan Çalışmaları Yayımlayan indeksli, HAKEMLİ bir E-Dergidir.

2017 yılında yayına başlayan ATLAS Ulusal Sosyal Bilimler Dergisi Mayıs ve Ağustos ve Aralık aylarında yayın yapma kararı almıştır.

Dergi sisteminde okuyucu kolaylığı ve açık erişim politikasını benimsemiş olan dergimizde yayımlanmış olan makalelere, kapak, içindekiler kısmına dergi sayısından kolaylıkla ulaşmak ve bilgisayarınıza kaydetmeniz mümkündür.

Atlas Ulusal Sosyal Bilimler Dergisi, ulusal hakemli akademik bir yayındır. Dergiye gönderilen çalışmaların daha önce herhangi bir yerde yayınlanmamış olması gerekmektedir.

Yayınlanmak üzere dergiye gönderilen çalışmalar ilgili alanda en az iki alan hakemine yönlendirilir. Hakemlerin olumlu görüş bildirmesi halinde makaleler yayınlanmaktadır.

Atlas Ulusal Sosyal Bilimler Dergisi nitelikli özgün çalışmaları yayınlamaktadır

Yayıncı	İktisadi Kalkınma ve Sosyal Araştırmalar Derneği
İmtiyaz Sahibi	İKSAD adına Mustafa Latif EMEK
Editör	Prof.Dr. M.Anwar CHAUDHRY & Doc.Dr. Şafak EYEL
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü	Prof. Dr. Salih ÖZTÜRK
Yayın Tarihi	29 Ekim 2023
İletişim	atlasiksad@gmail.com

Atlas Ulusal Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi

ATLAS ULUSAL SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ BİLİM VEDANIŞMA KURULU

DR. ABDULHALİM AYDIN	FIRAT ÜNİVERSİTESİ
DR. ABDULLAH KIRAN	MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
DR. ADEM ÜZÜMCÜ	KAFKAS ÜNİVERSİTESİ
DR. ADNAN OKTAY	MARDİN ARTUKLU ÜNİVERSİTESİ
DR. ADİL AKINCI	KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ
DR. AHMET BOZYİĞİT	SİİRT ÜNİVERSİTESİ
DR. AHMET GÜNDÜZ	GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
DR. AHMET İHSAN KAYA	GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
DR. AHMET KAYAOĞLU	MARDİN ARTUKLU ÜNİVERSİTESİ
DR. AHMET MAZLUM	CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
DR. AHMET ULUSOY	KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
DR. ALİ R. MASALİMOVA	AL – FARABI KAZAK MİLLİ ÜNİVERSİTESİ
DR. ALMA T. AKAJANOVA	ABAY KAZAK MİLLİ PEDAGOJİ ÜNİVERSİTESİ
DR. AMANBAY MOLDİBAEV	TARAZ DEVLET PEDAGOJİ ÜNİVERSİTESİ
DR. ARMAĞAN KONAK	MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ
DR. ARZU ÖZMERDİVANLI	KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ
DR. ARZU TUNCER	HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
DR. ASLI GÜLER	ORDU ÜNİVERSİTESİ
DR. ATIL A DOĞAN	KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
DR. ATILLA YÜCEL	FIRAT ÜNİVERSİTESİ
DR. AYLA KAŞOĞLU	GAZİ ÜNİVERSİTESİ
DR. AYŞE ATAY	BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
DR. AYTEN ER	GAZİ ÜNİVERSİTESİ
DR. AYŞE YANARDAĞ	CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
DR. BAHİT KULBAEVA	S. BAYBEŞEV AKTOBE ÜNİVERSİTESİ
DR. BARIŞ AYTEKİN	KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ
DR. BARIŞ YILDIZ	GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
DR. BEKİR BULUÇ	GAZİ ÜNİVERSİTESİ
DR. BEKZHAN B. MEYRBAEV	AL – FARABI KAZAK MİLLİ ÜNİVERSİTESİ
DR. BELGİN AYDINTAN	GAZİ ÜNİVERSİTESİ
DR. BERRİN GÜZEL	ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
DR. BENGÜ HIRLAK	KİLİS 7 ARALIK ÜNİVERSİTESİ
DR. B.K.ZAYADAN	AL – FARABI KAZAK MİLLİ ÜNİVERSİTESİ
DR. BİROL YILDIRIM	KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
DR. BOTAGUL TURGUNBAEVA	KAZAK DEVLET KIZLAR PEDAGOJİ ÜNİVERSİTESİ
DR. CANAN GAMZE BAL	KAHRAMANMARAŞ SÜTCÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
DR. CANER KARAVİT	MİMAR SİNAN ÜNİVERSİTESİ
DR. CEMAL İNCE	GAZİ OSMAN PAŞA ÜNİVERSİTESİ
DR. CEMİL ÖRGEV	SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
DR. CEYLAN GAZİ UÇKUN	KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ

Atlas Ulusal Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi

DR. DURSUN KÖSE MEHMET AKİF ERSOYÜNİVERSİTESİ	
DR. DZHAKİPBEK A. ALTAEV AL – FARABİ KAZAK MİLLİ ÜNİVERSİTESİ	
DR. EBRU GÜHER OSMANIYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ	
DR. EDA DİNERİ HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ	
DR. EDİZ GÜRİPEK GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ	
DR. ELBEYİ PELİT AFYONKOCATEPE ÜNİVERSİTESİ	
DR. EMİN ARSLAN GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ	
DR. ENGİN ÇAKIR ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ	
DR. ENGİN KANBUR KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ	
DR. ERDİNC SAHİNÖZ HARRAN ÜNİVERSİTESİ	
DR. ERKAN ALSU GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ	
DR. EŞREF SAVAŞ BAŞCI HITİT ÜNİVERSİTESİ	
DR. FATİH TÜRKMEN KARABÜK ÜNİVERSİTESİ DR. FATMA FEHİME AYDIN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ	
DR. FATMA ÖZTÜRK DAĞABAKAN ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ DR. FETHİ DEMİR YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ	
DR. FİLİZ METE BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ	
DR. FUNDA BUGAN KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ	
DR. F. ZİŞAN KARA AKSARAY ÜNİVERSİTESİ	
DR. G.I. ERNAZAROVA AL – FARABİ KAZAK MİLLİ ÜNİVERSİTESİ	
DR. GİZEM AKBULUT GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ	
DR. GÖKHAN KERSE AKSARAY ÜNİVERSİTESİ	
DR. GÖNÜL ERDEM NAS BARTIN ÜNİVERSİTESİ	
DR. GULMİRA ABDİRASULOVA KAZAK DEVLET KIZLAR PEDAGOJİ ÜNİVERSİTESİ DR. GULŞAT ŞUGAYEVA DOSMUKHAMEDOV ATYRAU DEVLET ÜNİVERSİTESİ	
DR. GUZEL SADYKOVA KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ	
DR. GÜLAY KARAMAN BARTIN ÜNİVERSİTESİ	
DR. GÜLCAN AVŞİN GÜNEŞ BARTIN ÜNİVERSİTESİ	
DR. HACER ARSLAN KALAY YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ	
DR. HACER MUTLU DANACI AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ	
DR. HACIYUNUS TAŞ YALOVA ÜNİVERSİTESİ	
DR. HASAN COŞKUN GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ	
DR. HARUN DEMİRKAYA KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ	
DR. HAKAN CANDAN KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ DR. HAKAN EVİN ADIYAMAN ÜNİVERSİTESİ	
DR. HALE ALAN BAYBURT ÜNİVERSİTESİ	
DR. HALİL AKMEŞE NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ	
DR. HANİFİ MURAT MUTLU GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ	
DR. HATİCE KADIOĞLU ATEŞ İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ DR. HATİCE NUR GERMİR MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ	
DR. HAYRİYE İŞIK NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ	
DR. HEDİYE ŞİRİN AK ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ	
DR. HİKMETULLAH ERTAŞ NIĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ DR. H.KÂMİL BİÇİCİ GAZİ ÜNİVERSİTESİ	
DR. HÜSEYİN CETİN SELCUK ÜNİVERSİTESİ	
DR. HÜSEYİN KOTAMAN HARRAN ÜNİVERSİTESİ	

İÇİNDEKİLER LİSTESİ

Yazarlar	Sayfa No
Netnografi ile Müşteri Deneyimlerinin İncelenmesi: Siirt Büryanı Örneği	9
<i>Serkan GÜN, Kemal AKSU</i>	
Türkiye’de senfonik orkestralarda görev yapan başkemancıların Türk müzik kültürü içindeki yeri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Uludağ Üniversitesi, Bursa.	28
Hayri AKBUDAK	

Arrival Date : 07.10.2023
Published Date : 29.10.2023
2023, Vol:1, Issue:14 pp: 9-29

ATLAS Sosyal Bilimler

National Refereed Journal On Social Science

ISSN:2602-4128

Netnografi ile Müşteri Deneyimlerinin İncelenmesi: Siirt Büryanı Örneği

Serkan GÜN¹, Kemal AKSU²

Özet

İnternet tabanlı görüş mekanizmalarının, satın alma işlemi sırasında tüketicileri etkilediğine dair giderek artan sayıda kanıt bulunmaktadır. Bu, ağızdan ağıza iletişimin bir biçimidir ve artık elektronik ağızdan ağıza iletişim olarak bilinmektedir. Sayıları giderek artan çevrimiçi inceleme ve görüş sitelerinin, tüketicilerin ürün, şirket, marka veya müşteri hizmetleri konusunda deneyimi olan tüketiciler tarafından sağlanan bilgilere dayanarak bilinçli kararlar almasına olanak sağlaması giderek daha olası hale gelmektedir. Bu internet tabanlı bilgi siteleri, tüketicileri bir ürünü çevrimiçi satın alma konusunda karar verme konusunda etkileyebilmekte veya belki de onları fiziksel bir perakende mağazasına yönlendirebilmektedir. Ayrıca, bu sitelerde sunulan bilgiler yalnızca ürün kalitesiyle ilgili değil, aynı zamanda müşterilere nasıl davranıldığını ve sorunlarının onları memnun edecek şekilde çözülüp çözülmediğini kapsayan müşteri hizmetleriyle de ilgilidir (Karakaya & Barnes, 2010).

Bir ürün ya da hizmete yönelik müşteri deneyimlerinin anlaşılması açısından o ürün ya da hizmete yönelik olarak müşterilerin yaptıkları yorumlar önemli bir yer tutmaktadır. Buradan hareketle araştırmada öncelikle Google Haritalar 'da Siirt ili Merkez ilçesinde hizmet veren en çok yorum almış 10 Siirt Büryanı işletmesi belirlenmiştir. Bu işletmelerden daha önce hizmet almış olan müşterilerin yaptıkları yorumlar incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Gastronomi, Müşteri deneyimi, Netnografi, Siirt büryanı, Sosyal medya

¹Dr. Öğr. Üyesi, Siirt Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü

²Araş. Gör., Siirt Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü

The Examination of Customer Experiences through Netnography: A Case Study of Siirt Bryani

Abstract

There is growing evidence that Internet-based opinion mechanisms influence consumers during the purchasing process. This is a form of word of mouth communication and is now known as electronic word of mouth communication. It is becoming increasingly possible that a growing number of online review and opinion sites will allow consumers to make informed decisions based on information provided by consumers who have experience with the product, company, brand or customer service. These web-based information sites can influence consumers to make a decision about purchasing a product online or perhaps direct them to a physical retail store. Additionally, the information presented on these sites is not only about product quality but also about customer service, which includes how customers are treated and whether their problems are resolved to their satisfaction (Karakaya & Barnes, 2010).

In terms of understanding customer experiences about a product or service, comments made by customers about that product or service have an important place. Based on this, in the research, first of all, the 10 Siirt Bryani businesses with the most comments serving in the Central district of Siirt province were determined on Google Maps. Comments made by customers who have previously received service from these businesses were examined.

Keywords: Gastronomy, Customer experiences, Netnography, Siirt bryani, Social media

Giriş

Müşteri deneyimi, bir müşteri ile bir ürün, bir şirket veya kuruluş arasındaki tepkiyi tetikleyen bir dizi etkileşimden kaynaklanmaktadır. Bu deneyim kesinlikle kişiseldir ve müşterinin farklı düzeylerde katılımını gerektirmektedir. Müşteri Deneyimi, müşterilerin bir şirketle doğrudan veya dolaylı herhangi bir temas verdiği içsel ve öznel yanıttır. Doğrudan temas genellikle satın alma, kullanım ve hizmet sırasında ortaya çıkmakta ve genellikle müşteri tarafından başlatılmaktadır. Dolaylı temas çoğunlukla bir şirketin ürün, hizmet veya markalarının temsilcileriyle planlanmamış karşılaşmaları içermekte ve ağızdan ağza tavsiyeler veya eleştiriler, reklamlar, haberler, incelemeler, yorumlar vb. şeklinde gerçekleşebilmektedir (Akter, 2011).

İnternet tabanlı görüş mekanizmalarının, satın alma işlemi sırasında tüketicileri etkilediğine dair giderek artan sayıda kanıt bulunmaktadır. Bu, ağızdan ağza iletişimin bir biçimidir ve artık elektronik ağızdan ağza iletişim olarak bilinmektedir. Sayıları giderek artan çevrimiçi inceleme ve görüş sitelerinin, tüketicilerin ürün, şirket, marka veya müşteri hizmetleri konusunda deneyimi olan tüketiciler tarafından sağlanan bilgilere dayanarak bilinçli kararlar almasına olanak sağlaması giderek daha olası hale gelmektedir. Bu internet tabanlı bilgi siteleri, tüketicileri bir ürünü çevrimiçi satın alma konusunda karar verme konusunda etkileyebilmekte veya belki de onları fiziksel bir perakende mağazasına yönlendirebilmektedir. Ayrıca, bu sitelerde sunulan bilgiler yalnızca ürün kalitesiyle ilgili değil, aynı zamanda müşterilere nasıl davranıldığını ve sorunlarının onları memnun edecek şekilde çözümlenip çözümlenmediğini kapsayan müşteri hizmetleriyle de ilgilidir (Karakaya & Barnes, 2010).

Bir ürün ya da hizmete yönelik müşteri deneyimlerinin anlaşılması açısından o ürün ya da hizmete yönelik olarak müşterilerin yaptıkları yorumlar önemli bir yer tutmaktadır. Buradan hareketle araştırmada öncelikle Google Haritalar'da Siirt ili Merkez ilçesinde hizmet veren en çok yorum almış 10 Siirt Büryanı işletmesi belirlenmiştir. Bu işletmelerden daha önce hizmet almış olan müşterilerin yaptıkları yorumlar incelenmiştir.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Müşteri Deneyimi

Günümüzün son derece rekabetçi pazarında, müşteri deneyimi ve memnuniyetini sağlamak artık isteğe bağlı bir görev değil, başarılı bir iş için bir zorunluluktur. Bir müşterinin bir işletmeyle ilgili deneyimi, işletmeyi satın alma, tavsiye etme veya işletmeye geri dönme kararını etkilemede çok önemli bir rol oynamaktadır. Olumlu deneyimler müşteri bağlılığını ve elde tutulmasını artırırken, olumsuz deneyimler satışları olumsuz yönde etkileyebilmekte ve olumsuz ağızdan ağza

pazarlamaya neden olabilmektedir. Müşteri deneyimi ve memnuniyetinin en önemli faktörlerinden birisi de, günümüzün dijital çağında müşteri yorumlarıdır. Tüketiciler çok sayıda bilgiye erişim imkanına sahiptirler ve muhtemelen ürün veya hizmetleri çevrimiçi olarak araştırmakta ve satın alma işlemi yapmadan önce yorumları okuma eğilimi göstermektedirler. Olumlu yorumlar bir işletmenin itibarını artırabilmekte ve yeni müşterileri kendisine çekebilmektedir. Olumsuz yorumlar ise işletmenin imajına zarar verebilmekte ve müşterileri işletmeden uzaklaştırabilmektedir. Bu nedenle, işletmelerin mümkün olan en iyi müşteri deneyimini sunmak için müşteri yorumlarını aktif olarak izlemeleri ve yanıtlamaları zorunludur (Pati & Rane, 2023).

Müşteri deneyimi, müşterilerin bir şirketle doğrudan veya dolaylı herhangi bir temasa verdikleri içsel ve öznel tepkidir. Doğrudan temas genellikle satın alma, kullanım ve hizmet sırasında ortaya çıkmakta ve genellikle müşteri tarafından başlatılmaktadır. Dolaylı temas ise, çoğunlukla bir şirketin ürünleri, hizmetleri veya markalarının temsilleriyle planlanmamış karşılaşmaları içermektedir ve ağızdan ağza tavsiyeler veya eleştiriler, reklamlar, haberler, incelemeler, yorumlar vb. şeklinde gerçekleşmektedir (Meyer & Schwager, 2007).

Müşteri deneyimi, müşteri etkileşimlerinin bir marka veya şirketle stratejik bir şekilde yönetilmesidir. Özellikle, müşterilerin zihninde bir ürün veya ürüne yönelik olumlu algılar ve istek yaratmayı içermektedir. Ancak müşteri deneyiminin anlamı şirketten şirkete, kişiden kişiye ve sektörden sektöre farklılık göstermektedir. “Müşteri Deneyimi, müşteri ile bir ürün, bir şirket veya organizasyonunun bir kısmı arasındaki, tepkiyi tetikleyen bir dizi etkileşimden kaynaklanmaktadır. Bu deneyim kesinlikle kişisel bir deneyimdir ve müşterinin farklı düzeylerde (rasyonel, duygusal, duygusal, fiziksel ve ruhsal) katılımını gerektirmektedir (Khader & Madhavi, 2017).

Müşteri Deneyimi Çeşitleri

Schmitt (1999) Kolombiya Üniversitesi'nde deneysel pazarlama ve müşteri deneyimi yönetimini destekleyen bir profesör olarak deneyim değerlerinin beş modülünü sıralamıştır; Duyusal deneyim, beş duyuya hitap eden hassas deneyimi ifade etmektedir. Duygusal deneyim, duygu ve ruh haline hitap edecek duygusal deneyimi ifade etmektedir. Düşünsel deneyim, yaratıcılığa ve bilişsel duruma hitap eden entelektüel deneyimi ifade etmektedir. Davranışsal deneyim, fiziksel davranışa hitap eden davranışsal deneyim ve yaşam tarzını ifade etmektedir. İlişkisel deneyim, bireysel kendini gerçekleştirilmeye hitap eden göreceli deneyimi ifade etmektedir (Nagasawa, 2005).

Duygusal Müşteri Deneyimi

Müşteri duygusu, hizmet sağlayıcılarla olan hizmet etkileşimlerinin bilişsel bir değerlendirmesinden ortaya çıkmaktadır. Müşteri duygusu, bir kişinin bir nesne, olay veya kişi gibi belirli bir uyarana ilişkin zihinsel hazır olma durumunu ifade etmektedir. Müşteri deneyiminin

bilişsel yönü ile karşılaştırıldığında, duygusal müşteri deneyimi çok az ilgi görmüştür. Duygusal müşteri deneyimi, bir hizmet sağlayıcıyla olan hizmet etkileşiminin bilişsel bir değerlendirmesinin ardından ortaya çıkmakta ve bu, daha sonra müşterinin ilerideki davranışını etkileyebilmektedir. Örneğin, hayal kırıklığına uğramış bir müşteri, olumsuz ağızdan ağza iletişime yönelecek ve bu hayal kırıklığını diğer tüketicilerle paylaşacaktır (Wu & Gao, 2019).

Schmitt (1999) göre duygusal deneyim, bir alışveriş deneyimi sırasında tasarlanan ruh hallerini ve duyguları ifade etmektedir. Duygusal deneyim, olumlu ruh halini kapsayan etkili deneyimler üretmekte ve bir ürüne/hizmete bağlı güçlü bir sevinç ve tatmin duygusuna dönüşebilmektedir. Duygusal bağlı tüketiciler, duygusal bağlı olmayan veya duygusal bağlılıktan yoksun tüketicilerle karşılaştırıldığında, bir firmayla olan ilişkilerine daha fazla yatırım yapma eğilimindedirler. Tüketicilerin bir firmayla olan duygusal yakınlığı satın alma eğilimleriyle yüksek düzeyde ilişkilidir (Amenuvor vd., 2019).

Duygusal deneyim, bir markanın müşterilerinin zihinlerinde pozitif yönde bağlar kurabilmeyi amaçlamaktadır. Müşterilerin deneyimledikleri duygular, markanın izlenimini ve etkilerini analiz etmede önemli bir yere sahiptir ve işletmenin pazarlama stratejilerinin geliştirilmesinde etkilidir. Günümüzde müşteriler, yalnızca ürünlerin fonksiyonel faydalarına ya da sahip oldukları özelliklere göre değil, aynı zamanda hissettikleri duygusal deneyimlere göre de hareket etmektedirler. İşletmelerin müşterileriyle empati kurabilmeleri ve onlara olumlu duygusal deneyimler yaşatabilmeleri gerekmektedir. Müşterilerin duygusal beklentilerinin karşılanması ve onlara pozitif deneyimler yaşatılması gerekmektedir. Duygusal deneyimler, müşteri sadakatini geliştirmekte, memnuniyeti artırmakta ve markaya olan bağlılığı kuvvetlendirmektedir. Duygusal açıdan marka ile bağ kurabilen müşteriler, tekrardan satın alma davranışı gösterebilmekte ve marka tercihlerini güçlendirmektedir (Agamyradova, 2023).

Duyusal Müşteri Deneyimi

Duyu terimini, bireylere çeşitli duyular sağlayan insan algı sistemleri olarak tanımlanabilir. Duyuların, entelektüel bir sürecin müdahalesi olmadan dünyadaki nesnelere hakkında bilgi edinebileceğini açıklamaktadır. Duyular uyarıldığında her ses, tat, koku, dokunma ve görüntü, uyarının kaynakları ve nedenlerinin işlendiği ve algılandığı beynimize duygusal bilgi göndermektedir. Yapılı çevreyi algılama süreci, duyum adı verilen deneyimlerle sonuçlanan bir dizi adımdan fazlasını içermektedir. İnsan deneyimi, bilginin düzenlenmesi, bütünleştirilmesi ve bundan çıkarımlar yapılması yoluyla elde edilen düşünme ve hafıza gibi bilişsel süreçlerden etkilenmektedir. İnsanların bakarak, dinleyerek, koklayarak, tadarak ve dokunarak tepki verme biçimleri yalnızca tek bir duyu girişiyle değil, aynı zamanda birbirleriyle örtüşen algısal sistemlerin birleşimiyle de sağlanmaktadır. Duyusal girdiler insan davranış ve tutumları üzerinde doğrudan etkiye sahiptir (Song, 2010).

Beş insan duyusu, bireyin farklı satın alma ve tüketim süreçlerini deneyimlemesi açısından

hayati öneme sahiptir. Her bireyin firma, ürün ve markaları algılaması ve bilinçlenmesi duyular aracılığıyla olmaktadır. Bireyin bir ürün veya marka hakkında düşünürken ve karar verirken görme duyusu önem kazanmasına rağmen, insanın diğer duyuları olan koku, ses, tat ve dokunma, hiç şüphe yok ki uzun süredir ihmal edilmiştir (Hultén, Broweus, & Dijk, 2009).

Tüketiciler marka ile beş duyuları (görme, duyma, koku, tat ve dokunma) aracılığıyla etkileşime girmektedirler. İnsanlar duyularını yer, mekan ve zamanın anlaşılmasında araçlar olarak görmektedirler. Çünkü duyular çevreye ilişkin bilgileri sağlamakta, yapılandırmakta ve dünyayı anlamlandırmaya yardımcı olmaktadır. Beden, zihin ve çevre arasında fiziksel, sosyal ve kültürel olarak gömülü bir duyuşsal ilişki varmış gibi görünmektedir. Bu bakış açısıyla, duyuşsal deneyimleri sahnelemek için duyuşsal uyaranları tasarlamının önemi giderek artmaktadır (Lva & Wu, 2021).

Düşünsel Müşteri Deneyimi

Düşünme, müşterilerin yaratıcılığını harekete geçiren bilişsel, problem çözme deneyimleri yaratma hedefiyle akla hitap etmektedir. Düşünmek; sürpriz, entrika ve provokasyon yoluyla müşterilerin yakınsak ve farklı düşüncelerini harekete geçirmeye itmektedir. Düşünce ile ilgili kampanyalar yeni teknoloji ürünleri için yaygındır. Düşünme, bilişsel ve problem çözme deneyimleri yoluyla müşterilerin zekasına hitap eden entelektüel deneyim değerleri ile ilgilidir (Mashingaidze, 2014).

Müşteriler dış uyaranların tetiklediği bilişsel düşünme sürecine girmektedirler. Amerikalı psikolog Guilford (1956), bilişsel deneyim kavramına ve işleyişine uygun olarak insanların dahil olduğu iki düşünce türünü tanımlamıştır. Yakınsak düşünme genellikle bir sonuca veya cevaba odaklanmakta ve zihinsel süreçler bu sonuca veya cevaba yönlendirilmektedir. Bu tür düşünme, hız, mantık, doğruluk temeline yoğunlaşmakta ve bilinen ve toplanan bilgilerin işlenmesine vurgu yapmaktadır. Öte yandan ıraksak düşünmede esas olan benzersiz bir yanıt aramaktır. ıraksak düşüncede amaç birbiriyle ilişkili olmayan kavramlar arasındaki bağları ortaya çıkarmak ve bilgiyi zihinsel süreçlerden sonra yeni bir bilgi türüne dönüştürmektir ve yaratıcı problem çözme deneyimine işaret etmektedir (Herdem, 2019).

Davranışsal Müşteri Deneyimi

Davranışsal deneyim, diğer dört deneyim türünü içerisinde barındıran bir yapıya sahiptir. Fiziki davranışların odağındaki davranışsal deneyimler, müşterilerin yaşam şekillerinin dahil edildiği önerileri içermektedir. Davranışsal deneyim, müşterilere alternatif işleri yapabilmeleri için yol gösterici olurken, aynı zamanda müşterilere farklı yaşam tarzları sunmakta ve bu sayede müşterilerin yaşantılarını zenginleştirebilen deneyimleri ortaya koymaktadır. Davranışsal deneyimler, müşterilerin yaşam tarzlarını ve davranışlarını değiştirmeye yöneltirken ilham vericilik, motive edicilik ve duygusallık gibi özellikleri içerisinde barındırmaktadır (Agamyradova, 2023).

Davranışsal deneyim, bedensel deneyimleri, yaşam tarzlarını ve etkileşimleri etkilemeyi amaçlamaktadır. Davranışsal pazarlama, fiziksel deneyimlerini geliştirerek, müşterilere işleri yapmanın alternatif yollarını, alternatif yaşam tarzlarını ve etkileşimleri göstererek müşterilerin hayatlarını zenginleştirmektedir. Eylemle ilgili davranış değişikliğine yönelik rasyonel yaklaşımlar genellikle motivasyona dayalı, ilham verici ve doğası gereği spontanedir ve örneğin film yıldızları veya ünlü sporcular gibi rol modelleri tarafından ortaya çıkarılmaktadır (Mashingaidze, 2014).

İlişkisel Müşteri Deneyimi

İlişkisel deneyim, insanlar arasındaki etkileşime ilişkin deneyimleri sosyal bağlamla ilişkilendirerek ele almaktadır. Amaç diğer insanlarla veya diğer sosyal gruplarla bağlantı kurmaktır. Sanal olmayan satın alma durumları buna yardımcı olmakta ve insanlar birbirleriyle ne kadar çok özdeşleşirse, bu ilişkinin önemi de o kadar büyük olmaktadır. Özdeşleşme aynı zamanda bir gruba ait olma duygusuna yol açan ve diğer gruplar arasında ayırım yapılmasını sağlayan asosyal gruplarda da ortaya çıkabilmektedir (Larocca vd., 2020).

(Larocca, Ladeira, Silva, & Mello, 2020)

İlişkisel müşteri deneyimi, duyuşsal, duygusal, davranışsal ve düşünsel deneyimlerin çeşitli yönlerini içermektedir. Ancak ilişkisel deneyim, bireyin kişisel, özel duygularının ötesine geçerek “bireysel deneyimlere” katkıda bulunmakta ve bireyi kendi ideal benliğiyle, diğer insanlarla veya kültürlerle ilişkilendirmektedir. İlişkilendirme, bireysel kendini gerçekleştirilmeye hitap eden göreceli deneyim değerleri ile ilgilidir. Nike sevgisinin, müşterinin markaya bağlı olduğunu göstermek için sırtına veya eline dövme yaptırmasıyla sonuçlanması örnek olarak gösterilebilir (Mashingaidze, 2014).

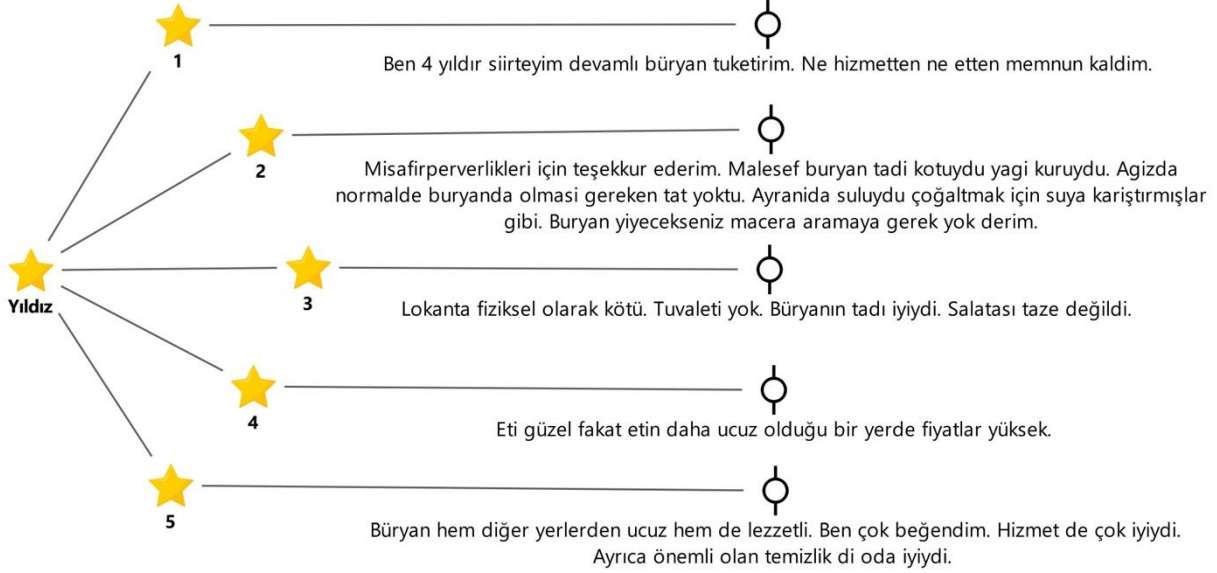
Yöntem

Bu araştırma kapsamında coğrafi işaret ile tescillenmiş Siirt Büryanı'nın Google Haritalar üzerinde yer alan müşteri yorumlarının nitel araştırma yöntemlerinden biri olan netnografi yöntemi ile değerlendirilmiştir. Sanal ortamdaki verilerin analiz edilmesi ile gerçekleşen netnografi yöntemi, klasik karşılığı olan etnografiye göre bazı artılar barındırmaktadır. İnsanlar sanal ortamlarda gerçek hayatta olduğundan fikirlerini çok daha açık şekilde belirtebilmektedirler (Cebeci & Küçükkancabaş Esen, 2018) . Bu durumun dışında, bir konu kapsamında gerçek hayatta yüz yüze ulaşması oldukça zor olan kişilere sanal ortamdaki açık kaynaklar aracılığıyla oldukça hızlı bir şekilde ulaşmak mümkün olmaktadır (Sandlin, 2007).

Araştırmada öncelikle Google Haritalar'da Siirt ili Merkez ilçesinde hizmet veren en çok yorum almış 10 Siirt Büryanı işletmesi belirlenmiştir. Literatür incelendiğinde Google Haritalar yorumlarının çeşitli araştırmalarda güvenilir veri kaynağı olarak kullandığı görülmüştür (Mathayomchan & Taecharungroj, 2020; Erdem, 2020; Polat & Akkaya, 2023). Bu doğrultuda Google Haritalarda yer alan son bir yılda yapılmış yorumlar bir dosya haline getirilmiş ve içerik analizinin yapılabilmesi için Maxqda nitel veri analiz programı kullanılmıştır. Yorumlar incelendikten sonra beş tema belirlenmiş ve bu temalar altında yapılan yorumlar manuel olarak kodlanmıştır. Bu temalar “lezzet”, “hijyen”, “hizmet”, “mekân” ve “fiyat” olarak belirlenmiştir. Araştırmanın analizi: müşterilerin işletmelere verdikleri yıldız sayısı, yorum yapan müşterilerin cinsiyetleri, yaptıkları yorumun olumlu ya da olumsuz olma durumu, ürüne yönelik lezzet, hijyen, hizmet, mekân ve fiyat içeriklerine uygun kodlamalar ile yapılmıştır. Yapılan kodlamalar nitel veri

Yorumlar incelendiğinde yıldız derecelerine göre yapılan yorumların yıldız dereceleriyle uyum içinde olduğu görülmektedir. Yıldız derecelerine göre ön plana çıkan yorumlar şekil 3'te gösterilmektedir. Özellikle düşük yıldız olarak nitelendirilebilecek 1,2 ve 3 yıldız veren müşterilerin genel bağlamda işletme ve ürüne karşı memnuniyetsizlikleri bu yıldız derecesini kullanmaya yönlendirdiği yapılan yorumlardan anlaşılmaktadır. 4 ve 5 yıldız verilen yorumlar incelendiğinde 4 yıldız veren müşterilerin bazı detaylara takıldığı ve 1 yıldız düşük verdiği görülmektedir. Örneğin şekil 3'te yer alan 4 yıldız yorumunda fiyat konusunda müşteride olumsuz bir etkinin varlığı ürünün lezzetli olmasının beraberinde 1 yıldız kırmasına sebep olmuştur.

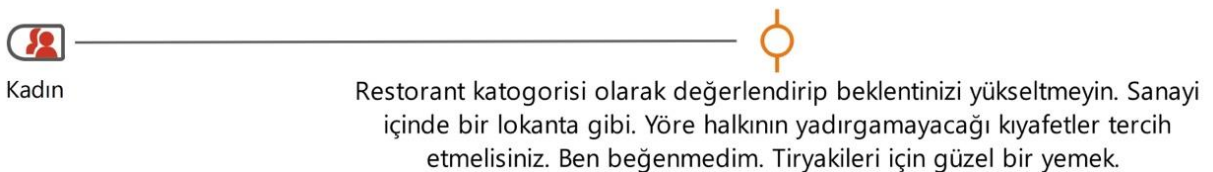
Şekil 3. Yıldız derecelerine göre yorumların kod alt kod modeli

Araştırmanın analizinde cinsiyet faktörünün de etkisini belirleyebilmek amacıyla araştırmaya dahil edilen 230 yorumu yapan kullanıcıların kullanıcı adlarından kullanıcının cinsiyetinin belirlenebilecek şekilde olmasına özen gösterilmiştir. Bu bağlamda incelenen 230 yorumun 199'u erkek 31'i kadın müşteriler tarafından yapıldığı belirlenmiştir (Şekil 4). Kadın ve erkek müşteri yorum sayısı farkının bu denli yüksek olmasının önemli bir sebebi et ve cinsiyet arasındaki bağlantıdır. Avcılık toplayıcılık dönemi itibarıyla ava çıkıp avlanan erkekler bu ürünün başlıca tüketicisi olmuşlardır. Günümüze de yansıyan bu süreç et yeme ve erkeklik kavramı arasında doğru orantılı bir bağ kurmaktadır (Ruby & Heine, 2011; De Backer ve diğerleri, 2020; Çarpar, 2020).

Şekil 4. Yorumların cinsiyet değişkenine göre dağılımını gösteren şema

Yorumların incelenmesi ile bir kadın müşterinin restoran ve çevrenin kadınlar için uygun olmadığını belirten yorumu dikkat çekmiştir. Şekil 5'te yer alan yorumda geçen "Yöre halkının yadırgamayacağı kıyafetler tercih etmelisiniz." ifadesi ile müşterinin bölgenin yerlisi olmadığı turist olduğu anlaşılmaktadır. Bu yorumda kıyafet üzerinden ifade edilen rahatsızlık ortamın maskülenliğinin kadın müşterideki olumsuz yansıması olarak değerlendirilebilmektedir. Mekan ve maskülenlik kavramı, bir başka müşterinin yorumunda da göze çarpmaktadır. Şekil 6'da verilen yoruma göre ortamda erkeklerin yoğunlukta olduğu ve kadınlar için uygun olmadığı ifade edilmiştir.

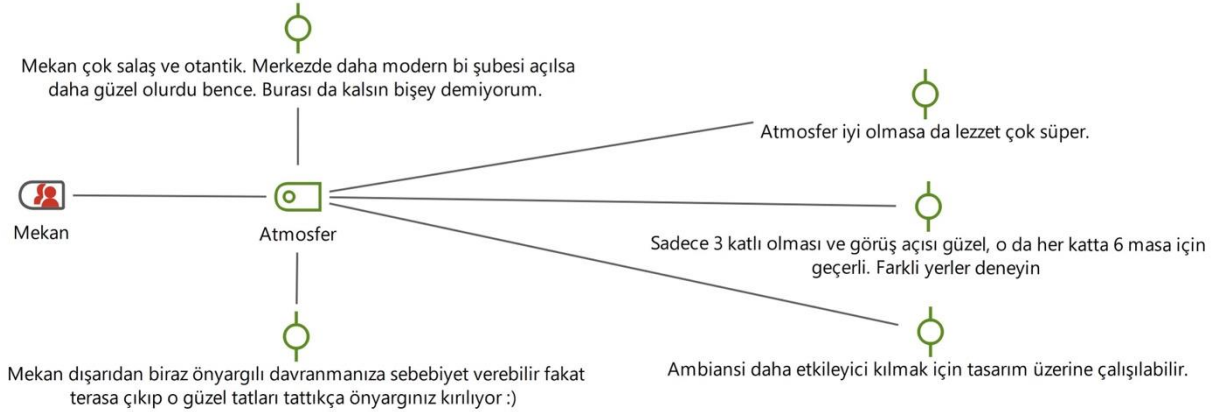

Şekil 5. Kadın müşteri yorumunun cinsiyet üzerinden değerlendirilmesine yönelik tek vaka modeli

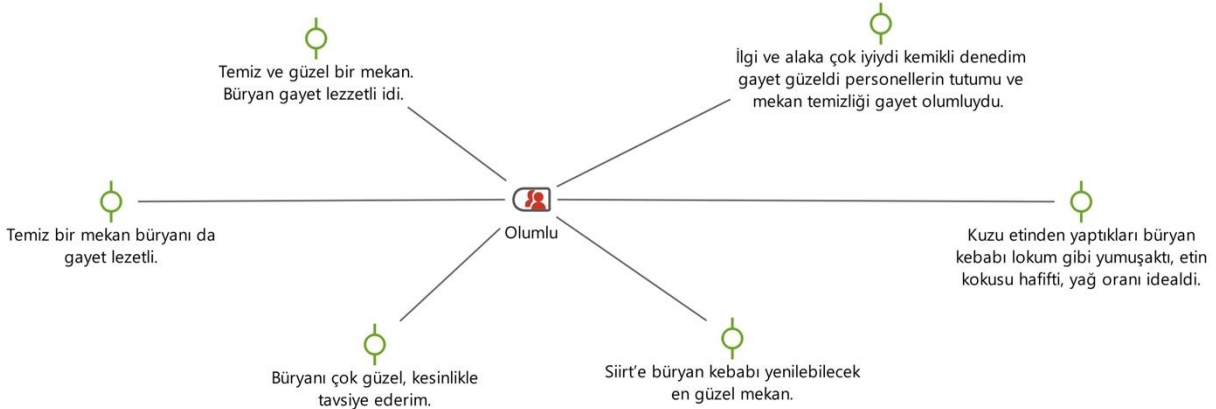
Şekil 6. Mekân ve ortamın maskülenliği hakkında kod alt kod modeli

Mekân teması maskülenlik alt kodu dışında atmosfer kodu ile de değerlendirilmiştir. Şekil 7’de atmosfer alt koduna yönelik öne çıkan yorumlara yer verilmiştir. Yorumlar incelendiğinde kelime anlamı uyumsuz, gelişigüzel ve özensiz olan “salaş” ifadesinin sıklıkla kullanıldığı görülmüştür (TDK, 2023). Mekânın kötü bir görüntüye sahip olmasının yanı sıra bu durumun önemsenmeyip lezzete odaklanan müşterilerin yorumları da göze çarpmaktadır. Öne çıkan yorumlar incelendiğinde yorum içeriklerinin hem işletmeye hem de müşteriye yönelik tavsiyeler içerdiği görülmektedir. Yapılan yorumlar arasında “Merkezde daha modern bir şube açılrsa daha güzel olurdu bence.” ve “Ambiansı daha etkileyici kılmak için tasarım üzerine çalışılabilir.” yorumlarının işletmeye yönelik; “Mekân dışarıdan biraz önyargılı davranmanıza sebebiyet verebilir fakat terasa çıkıp o güzel tatları tattıkça önyargınız kırılıyor.” ve “Sadece 3 katlı olması ve görüş açısı güzel, o da her katta 6 masa için geçerli. Farklı yerler deneyin.” yorumlarının müşteriye yönelik tavsiye içerdiği anlaşılmaktadır.

Şekil 7. Mekân temasına yönelik kod alt kod modeli

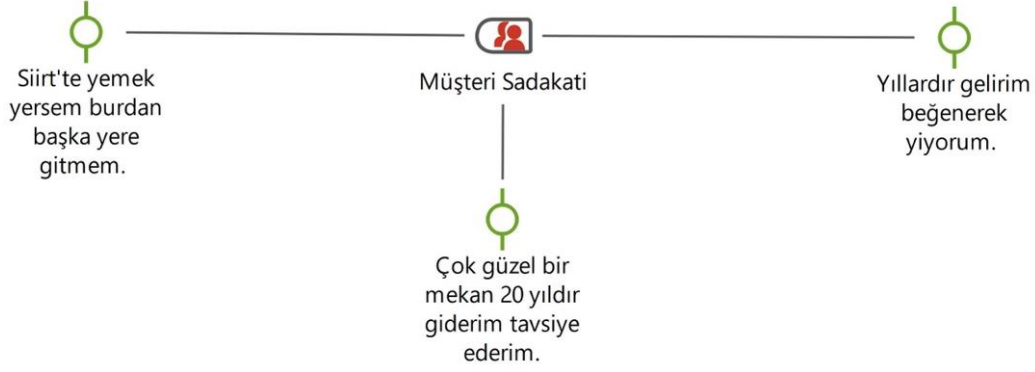
Yapılan yorumlar olumlu ve olumsuz olmak üzere iki alt kategoriye ayrılmıştır. Yorumların daha iyi anlaşılabilmesi için tek vaka modeli analizinden yararlanılmıştır. Şekil 8’de olumlu, Şekil 10’da olumsuz yorum kategorisinden ön plana çıkan yorumlar gösterilmektedir. Olumlu yorumlar incelendiğinde büryanaya yönelik lezzet, mekâna yönelik temizlik, hizmete yönelik ilgi alaka ifadeleri ön plana çıkmaktadır.

Şekil 8. Olumlu yorumlara yönelik tek vaka modeli

Olumlu yorumların incelenmesi sırasında “müşteri sadakati” kodu altında birtakım yorumlar toplanmıştır. Müşterilerin kendileri için sunulan başka alternatif işletme, ürün ya da hizmet bulunmasına karşın bunlardan belirli birini tercih etmesi, tesadüfi olmayarak yönelmesi ve bir bağlılık duyması müşteri sadakati olarak tanımlanmaktadır (Bayuk & Küçük, 2007). Müşteri sadakati kavramı büryan restoranlarının bir kısmında müşteriler tarafından yapılan yorumlarda göze çarpmaktadır. Şekil 9’da bu durum ile ilgili ön plana çıkan yorumlar gösterilmektedir. Bu

yorumlar incelendiğinde gidilen işletme dışında bir işletme tercih edilmemesi, yıllardır aynı işletmenin ziyaret edilmesi gibi ifadeler görülmektedir.

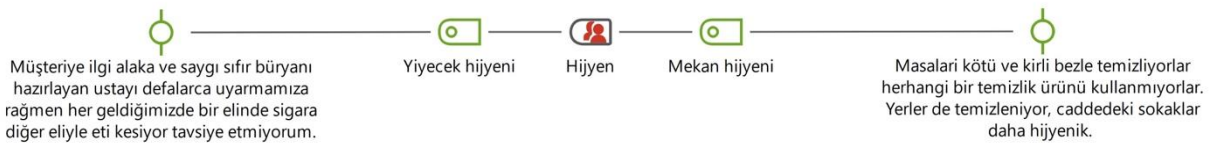
Şekil 9. Müşteri sadakatine yönelik tek vaka modeli

Araştırmada analizi yapılan olumsuz sonuçlar, olumlu sonuçlarda olduğu gibi lezzet, temizlik ve hizmet temalarından oluşmaktadır. Bu temalar arasında ön plana çıkan ağırlıklı olarak hijyen temasıdır. Olumsuz yorumların büyük bir kısmı işletmenin ve ürün servisinin yeterince hijyenik olmamasından oluşmaktadır.

Şekil 10. Olumsuz yorumlara yönelik tek vaka modeli

Hijyen teması iki alt kod ile incelenmiştir. Bu kodlar mekân hijyeni ve yiyecek hijyeni olarak tanımlanmıştır. Şekil 11’de hijyen temasına yönelik öne çıkan yorumlar gösterilmektedir. Mekân hijyeni alt koduna bakıldığında sokakların işletmedeki masalar ve zeminden latifeli bir üslupla daha hijyenik olduğu belirtilmiştir. Yiyecek hijyeni alt koduna bakıldığında büryan ustasının sigara ve ete aynı zamanda temas ettiği ve bunun hijyenik bir durum olmamasından şikâyet edilmektedir. Hallaç (2022), Siirt ili merkezinde satışa sunulan büryan kebabının mikrobiyolojik kalitesi ve bazı fizikokimyasal özelliklerinin belirlenmesi üzerine yapmış olduğu araştırmada büryan kebabının ısıtma işlemi maruz kalmasına rağmen büryan kebabı üzerinde birtakım patojen mikroorganizmalar tespit etmiştir. Bu durumun oluşmasında işletme ve personel hijyenine yeterince uyulmaması başlıca neden olarak gösterilmiştir. Büryan restoranlarını ziyaret eden müşterilerin yaptıkları yorumlar bu durumu destekler niteliktedir.

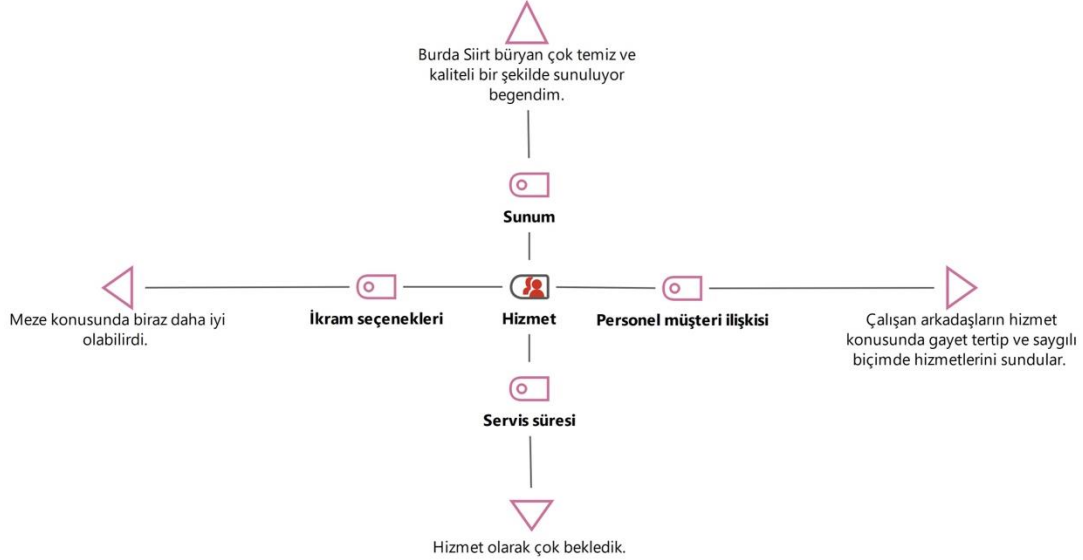

Şekil 11. Hijyen temasına yönelik kod alt kod modeli

Araştırmaya dahil edilen temalardan biri de hizmettir. Hizmet teması 4 alt kod altında incelenmiştir. Bu kodlar sunum, personel müşteri ilişkisi, servis süresi ve ikram seçenekleri olarak belirlenmiştir. Belirtilen alt kodlarının oluşturulmasında yorumların incelenmesi sırasındaki benzerlikler rehber alınmıştır. Şekil 12’de yer alan kod alt kod modelinde ön plana çıkan yorumlara yer verilmiştir. Sunum alt koduna bakıldığında “temiz” ve “kaliteli” tanımlarının sunum için kullanıldığı görülmüştür. Yemek sunumunun müşteri beğenisi, mekân seçimi ve tekrar ziyaret etme gibi eylemlerde oneli bir konumda olduğu bilinmektedir (Uçuk & Özkanlı, 2017). Personel müşteri ilişkisi alt koduna bakıldığında müşterinin yaptığı yorumdan personelin tertipli ve saygılı

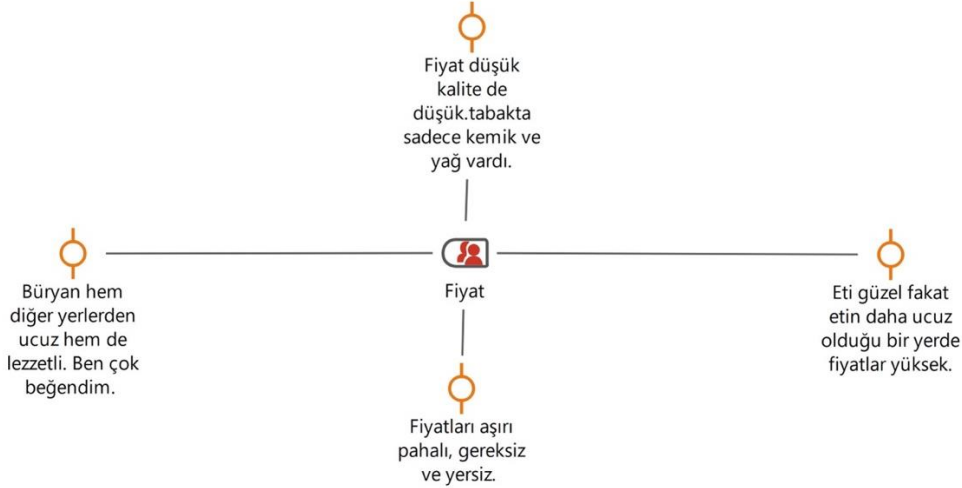

olmasının memnuniyetle karşılandığı görülmektedir. Bu durum işletme açısından olumlu bir imaj çizmektedir. Yorumlar incelendiğinde müşterilerin büryanın eşlikçisi olarak gelen ikramlara yönelik memnuniyetsizlikleri olduğu görülmüştür. Şekilde yer alan ikram seçenekleri alt koduna ait yorumda “Meze konusunda biraz daha iyi olabilirdi” ifadesi ve ilgili diğer yorumlar incelendiğinde ikram seçeneklerinin yetersiz olduğu belirtilmiştir.

Şekil 12. Hizmet temasına yönelik kod alt kod modeli

Araştırma kapsamında incelenen bir diğer kod ise fiyattır. Müşterilerin bir işletmeyi tercih etmesinde önemli bir faktör olan fiyat, müşteri bağlılığının da önemli bir ayağıdır (Gülçubuk, 2008). Şekil 13'te fiyat temasına yönelik tek vaka modeli yer almaktadır. Fiyata yönelik müşteriler hem olumlu hem olumsuz yorumlarda bulunmuştur. Tek vaka modelinde iki adet fiyatın düşük, iki adet fiyatın yüksek olduğunu belirten yoruma yer verilmiştir. Fiyatın düşük olduğunu söyleyen yorumlardan biri kalitenin de düşük olduğunu diğeri ise etin oldukça lezzetli olduğunu ifade etmiştir. Fiyatın yüksek olduğunu belirten yorumlarda ise fiyatın aşırılığından yakınılmaktadır.

Şekil 13. Fiyat temasına yönelik tek vaka modeli

Büryan restoranlarını deneyimleyen müşterilerin en çok değindiği temalardan biri “lezzet” olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplamda incelenen 230 yorumdan 201’inde lezzete yönelik ifadeler yer almaktadır. Şekil 14’te lezzet temasına yönelik tek vaka modeli yer almaktadır. Şekilde bir olumlu ve bir olumsuz yoruma yer verilmiştir. Her iki yorumda da etin yağ oranı ile ilgili görüşte bulunulmuştur. Olumsuz olarak yapılan yorumda etin yağının kuru olduğu ve bu durumun lezzeti olumsuz anlamda etkilediği söylenmiştir. Olumlu bağlamda yapılan yorum incelendiğinde ise yağ oranının idealliyi ve etin yumuşaklığı ifade edilmiştir.

Şekil 14. Lezzet temasına yönelik tek vaka modeli

Sonuç

Bir ürün ya da hizmete yönelik müşteri deneyimlerinin anlaşılması açısından o ürün ya da hizmete yönelik olarak müşterilerin yaptıkları yorumlar önemli bir yer tutmaktadır. Genel olarak olumsuz yorumlar incelendiğinde büyük bir kısmının işletmenin ve ürün servisinin yeterince hijyenik olmamasından oluştuğu görülmektedir. Olumlu yorumlar incelendiğinde büryana yönelik lezzet, mekâna yönelik temizlik, hizmete yönelik ilgi alaka ifadeleri ön plana çıkmaktadır. Bunlarla birlikte gidilen işletme dışında bir işletme tercih edilmemesi, yıllardır aynı işletmenin ziyaret edilmesi gibi ifadeler görülmektedir. En çok yıldız derecesine sahip yorumların 5 yıldız ile derecelendirilmiş olması müşterilerin büryan deneyimlerinin olumlu sonuçlandığını göstermektedir.

Araştırma kapsamında yorumlar incelendikten sonra beş tema belirlenmiştir. Bu temalar “lezzet”, “hijyen”, “hizmet”, “mekân” ve “fiyat” olarak kategorize edilmiştir.

“Lezzet” kapsamında yapılan yorumlara bakıldığında; olumlu ve olumsuz yorumlarda etin yağ oranı ile ilgili görüşte bulunulmuştur. Olumsuz olarak yapılan yorumda etin yağının kuru olduğu ve bu durumun lezzeti olumsuz anlamda etkilediği söylenmiştir. Olumlu bağlamda yapılan yorum incelendiğinde ise yağ oranının ideallliği ve etin yumuşaklığı ifade edilmiştir.

“Hijyen” kapsamında yapılan yorumlara bakıldığında; mekân hijyeni alt koduna bakıldığında sokakların işletmedeki masalar ve zeminden latifeli bir üslupla daha hijyenik olduğu belirtilmiştir. Yiyecek hijyeni alt koduna bakıldığında büryan ustasının sigara ve ete aynı zamanda temas ettiği ve bunun hijyenik bir durum olmamasından şikâyet edilmektedir.

“Hizmet” kapsamında yapılan yorumlara bakıldığında; sunum alt koduna bakıldığında “temiz” ve “kaliteli” olduğu, personel müşteri ilişkisi alt koduna bakıldığında personelin tertipli ve saygılı olduğu belirtilmekle birlikte büryanın eşlikçisi olarak gelen ikramlara yönelik memnuniyetsizlikleri olduğu görülmüştür. İkram seçeneklerinin yetersiz olduğu görülmektedir.

“Mekan” kapsamında yapılan yorumlara bakıldığında; atmosfer alt koduna bakıldığında kelime anlamı uyumsuz, gelişigüzel ve özensiz olan “salaş” ifadesinin sıklıkla kullanıldığı görülmüştür. Merkezde daha modern bir şube açılması ve tasarım üzerine çalışılması gerektiği yönünde yorumlar göze çarpmaktadır.

‘‘Fiyat’’ kapsamında yapılan yorumlara bakıldığında; fiyata yönelik müşteriler hem olumlu hem olumsuz yorumlarda bulunmuştur. Tek vaka modelinde iki adet fiyatın düşük, iki adet fiyatın yüksek olduğunu belirten yoruma yer verilmiştir. Fiyatın düşük olduğunu söyleyen yorumlardan biri kalitenin de düşük olduğunu diğeri ise etin oldukça lezzetli olduğunu ifade etmiştir. Fiyatın yüksek olduğunu belirten yorumlarda ise fiyatın aşırılığında yakınılmaktadır.

Sonuç olarak, Büryana yönelik yorumlara bakıldığında genel olarak en çok yıldız derecesine sahip yorumların 5 yıldız ile derecelendirilmiş olması müşterilerin büryan deneyimlerinin olumlu sonuçlandığını göstermektedir. Bununla birlikte işletmenin ve ürün servisinin yeterince hijyenik olmadığı, etin yağının kuru olduğu ve bu durumun lezzeti olumsuz anlamda etkilediği, işletmedeki masalar ve zeminlerin temiz olmadığı, ikram seçeneklerinin yetersiz olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda işletmenin ve ürünlerin servislerinin daha hijyenik olması sağlanmalı, etin daha yağlı olması sağlanmalı, işletmedeki masaların ve zeminin temiz tutulması sağlanmalı, ikram seçeneklerinin daha fazlaştırılması önerilebilir. Ayrıca personelin tertipli ve saygılı olduğu görülmektedir. Fiyatın ise yüksek olduğunu belirten yorumlarda fiyatın aşırılığında yakınılmaktadır. Merkezde daha modern bir şube açılması ve tasarım üzerine çalışılması gerektiği yönünde yorumlar göze çarpmaktadır.

Kaynakça

- Agamyradova, H. (2023). *Mobil Bankacılık Uygulamalarının Müşteri Deneyimi ve Sadakati Üzerine Etkisi: Konya İli Örneği*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akter, S. (2011). *Implementation of Customer Experience Management in a Non-Experience-Centric Service Company*. Copenhagen Business School.
- Ali, D., Güler, O., & Birdir, K. (2016). Tripadvisor.com'da Yer Alan Restoran Şikâyetlerinin Analizi: Mersin ve Hatay'da Yöresel Yiyecek Sunan Restoranlara Yönelik Bir Araştırma. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 4(Special issue 1), 153-173.
- Amenuvor, F. E., Owusu-Antwi, K., Basilisco, R., & Bae, S.-C. (2019). Customer Experience and Behavioral Intentions: The Mediation Role of Customer Perceived Value. *International Journal of Scientific Research and Management (IJSRM)*, 7(10), 1359-1374.
- Bayuk, N., & Küçük, F. (2007). Müşteri Tatmini ve Müşteri Sadakati İlişkisi. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 22(1), 285-292.
- Cebeci, G., & Küçükkancabaş Esen, S. (2018). Netnografi Yöntemi Kullanılarak Arabesk ve Türk Sanat Müziği Sanal Topluluklarının İncelenmesi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(1), 129-142.
- Çarpar, M. C. (2020). Beslenme, Kimlik ve Erkeklik: Et Yemenin Sosyolojisi. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 40(1), 249-277.
- De Backer, C., Erreygers, S., De Cort, C., Vandermoere, F., Dhoest, A., Vrinten, J., & Van Bauwel, S. (2020). Meat and Masculinities. Can Differences in Masculinity Predict Meat Consumption, Intentions to Reduce Meat and Attitudes Towards Vegetarians. *Appetite*, 147(104559).
- Erdem, B. (2020). Çevrimiçi Yorumların Davranışsal Niyete Etkisi: Google Haritalar Örneği. *International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal*, 6(30), 357-364.
- Guilford, J. P. (1956). The Structure of Intellect. *Psychological bulletin*, 53(4), 267-293.
- Gülçubuk, A. (2008). Müşteri Bağlılığı Yaratmada Fiyat Politikasının Önemi ve Uygulanan Fiyatlandırma Yöntemlerinin Değerlendirilmesi. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 15(1), 15-26.
- Hallaç, B. (2022). Siiirt İli Merkezinde Satışa Sunulan Büryan Kebabının Mikrobiyolojik Kalitesi ve Bazı Fizikokimyasal Özelliklerinin Belirlenmesi. *ADYUTAYAM Dergisi*, 10(2), 135-151.
- Herdem, O. (2019). *The Effect Of Positive Customer Experiences Created By Experiential Marketing Tools And Messages On Customer Loyalty*. Middle East Technical University.
- Hultén, B., Broweus, N., & Dijk, M. v. (2009). *Sensory Marketing*. Palgrave Macmillan.
- Karakaya, F., & Barnes, N. G. (2010). Impact of online reviews of customer careexperience on brand or company selection. *Journal of Consumer Marketing*, 27(5), 447-457.
- Khader, A., & Madhavi, C. (2017). Customer Experience and Journey: Emerging Aspects. *International Journal of Managerial Studies and Research (IJMSR)*, 5(10), 22-29.

- Larocca, M. T., Ladeira, R., Silva, Á. L., & Mello, R. C. (2020). Experience marketing: a study of the conceptual aspects. *Cadernos EBAPE BR*(18).
- Lva, X., & Wu, A. (2021). The Role Of Extraordinary Sensory Experiences In Shaping Destination Brand Love: An Empirical Study. *Journal Of Travel & Tourism Marketing*, 38(2), 179–193.
- Mancı, A. R., & Tengilimoğlu, E. (2021). TripAdvisor Ziyaretçi Yorumlarının İçerik Analizi: Göbeklitepe Örneği. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 1525-1545.
- Mashingaidze, S. (2014). Customer Experience Management: New Game Strategy For Competitiveness. *Journal of Governance and Regulation*, 3(3), 52-60.
- Mathayomchan, B., & Taecharungroj, V. (2020). “How was your meal?” Examining customer experience using Google maps reviews. *International Journal of Hospitality Management*, 90, 102641.
- Meyer, C., & Schwager, A. (2007). Understanding Customer Experience. *Harvard Business Review*, 85(2), 1-11.
- Muradi, R., & Akbıyık, A. (2020). Kültürel Farklılıkların Müşteri Memnuniyeti Üzerindeki Rolü: Turizm Sektöründe Çevrimiçi Yorumların Analizi. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(1), 229-254.
- Nagasawa, S. (2005). Customer Experience Management Influencing on Human Kansei to MOT. *Nikkagiren Shuppansha*.
- Pati, D. R., & Rane, N. L. (2023). Customer Experience And Satisfaction: Importance Of Customer Reviews And Customer Value On Buying Preference. *International Research Journal of Modernization in Engineering Technology and Science*, 5(3), 3437-3447.
- Polat, Ö., & Akkaya, M. A. (2023). Google Haritalarda Halk Kütüphanelerine İlişkin Değerlendirmelerin İçerik Analizi: Türkiye’deki İl Halk Kütüphaneleri Örneği. *Bilgi Dünyası*, 24(1), 45-72.
- Ruby, M. B., & Heine, S. J. (2011). Meat, Morals and Masculinity. *Appetite*, 56(2), 447-450.
- Sandlin, J. A. (2007). Netnography As A Consumer Education Research Tool. *International Journal of Consumer Studies*, 31(3), 288-294.
- Schmitt, B. H. (1999). *Experiential Marketing*. NY: The Free Press.
- Song, J. (2010). *Retail Design and Sensory Experience: Design Inquiry of Complex Reality*. USA: Iowa State University.
- Şahin, S. Z. (2021). Çevrimiçi Müşteri Yorumları: Tripadvisor’da Çorum Restoranları Üzerine İnceleme. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 610-622.
- TDK. (tarih yok). 10 19, 2023 tarihinde Güncel Türkçe Sözlük: <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı
- Uçuk, C., & Özkanlı, O. (2017). Gastronomi Turizmi: Tabak Presentasyonunun Gastronomi Turizmindeki Yeri. *Uluslararası Kırsal Turizm Ve Kalkınma Dergisi (IRTAD)*, 1(1), s. 51-54.
- Wu, S.-H., & Gao, Y. (2019). Understanding Emotional Customer Experience And Co-Creation Behaviours In Luxury Hotels. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 1-43.

BİLKENT SENFONİ ORKESTRASI KONSER PROGRAMLARINDA SERGİLENMİŞ ORKESTRA EŞLİKLİ SOLO KEMAN ESERLERİNİN İNCELENMESİ

AN ANALYSIS OF SOLO VIOLIN WORKS WITH ORCHESTRAL ACCOMPANIMENT PERFORMED IN BILKENT SYMPHONY ORCHESTRA CONCERT PROGRAMS

Hayri AKBUDAK

ORCID: 0000-0003-4613-9561

Hayri.akbudak@inonu.edu.tr

Tel: 05327423739

İnönü Üniversitesi Devlet Konservatuvarı

ÖZ

Bu çalışmanın amacı Bilkent Senfoni Orkestrasının Kurulduğu 1993'den 2022 yılına kadar seslendirmiş olduğu orkestra eşlikli solo keman eserlerinin yer aldığı konser sayıları, bestecileri ve sergilenen eserlerde performans gösteren keman icracıları yönünden nicel verilerle tespit edilmesidir. Betimsel araştırma yöntemlerinden tarama modeliyle incelenen çalışmada veriler belgesel taramadan faydalanılarak elde edilmiştir. Ortaya çıkan veriler yüzde-frekans analizi ile yorumlanmıştır. Çalışmanın kuramsal bölümünde Senfoni orkestrasının kökeni, Senfoni Orkestrasının Osmanlı Devleti ve cumhuriyet dönemine ulaşması ve Bilkent Senfoni Orkestrasının kuruluş dönemine dair bilgilere yer verilmiştir. Çalışmadan elde edilen veriler sonucunda Bilkent Senfoni Orkestrası tarafından 1993-2022 yılları arasında toplam 1136 konser sergilendiği, sergilenen eserlerin yoğunluklu olarak F. Mendelssohn, P.I.Tchaikovsky ve W. A. Mozart'a ait olduğu, en fazla performans gösteren yabancı solo keman icracısının Toğrul Ganiyev, Türk Solo keman icracısının ise Suna Kan olduğu sonuçlarına ulaşılmış, sonuç ile alakalı önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Bilkent Senfoni Orkestrası, Konser Programı, Orkestra Eşlikli Solo Keman.

ABSTRACT

The aim of this research is to determine the number of concerts with orchestral accompaniment solo violin works performed by Bilkent Symphony Orchestra from 1993 to 2022, using quantitative data in terms of the number of concerts, composers, and violin artists performing in the works played. The data for the study, which was analyzed using the survey model, one of the descriptive research methodologies, were gathered through the use of documentary scanning. The resultant data was analyzed using percentage-frequency analysis. The theoretical portion of the study included information about the birth of the symphony orchestra, its reach to the Ottoman Empire and the republican period, and the establishment period of Bilkent Symphony Orchestra. According to the study's findings, the Bilkent Symphony Orchestra performed 1136 concerts between 1993 and 2022, with works primarily by F. Mendelssohn, P.I. Tchaikovsky, and W. A. Mozart. The foreign solo violin performer who performed the most was Torul Ganiyev, and the Turkish solo violin performer was Suna Kan.

Keywords: Bilkent Symphony Orchestra, Concert Programme, Solo Violin with Orchestra Accompaniment.

EXTENDED SUMMARY

Introduction

An orchestra can be defined as an ensemble of instruments in which more than one instrument comes together to perform a piece of music within certain rules and harmony. The word "symphony", which derives from the Greek word "sinfonia", meaning "sounds heard together" and "instruments played", written by the composers of the Neapolitan School in Italy, whose origin dates back to the 17th century to be performed in operas, means a four-part work composed in sonata form for orchestra (Apel, 1950; Feridunoğlu, 2004).

It is known that the first foundations of the orchestra were laid in 1607 in Italy by Claudio Monteverdi with a structure reminiscent of today's orchestra (Mimaroğlu, 2007). It is said that Monteverdi, who is recognized as the first composer to use string instruments in opera, used 22 string instruments consisting of French violin, soprano viola, bass viola, contrabass viola, 2 cymbalos, 2 lutes, 2 trombones, 2 organs, 1 harp, 2 cornets, 1 regal, 1 military horn for Orfeo (Say, 2005:171).

In the 18th century, the first modern symphony orchestra was formed under the leadership of the Manheim music school under the direction of J. Stamitzh. The Manheim orchestra, which was formed by approximately 50 performers who were experts in their field, directed the formation of the symphony orchestra and the composition of symphonic works in a more systematic way, especially by working on symphonic writing problems and ensuring the balance of timbre and nuance in symphony orchestras (Kılıçaslan, 2010, Berrak, 2008, Taşdemir and Engin, 2021).

As of the late 17th century, with the emergence of forms such as Concerto and Sonata in Symphonies, the need for a larger orchestra number arose, which played an important role in the formation of the symphony orchestra until the middle of the 18th century (Cerit, 2020; Mimaroğlu, 1997).

With the 19th century, the increase in the number of wind and percussion instruments in symphony orchestras led to an increase in the number of string instruments in terms of sound balance. Richard Wagner, Richard Strauss, Gustav Mahler, Bela Bartok and many other composers from this period to the Contemporary period have played a role in these developments and their reflection to the present day with their developing and renewed composition and orchestration techniques (Gül, 2015). The symphony orchestra, which began to form from the classical period, enabled the composition of large and spectacular instrumental works from the 18th century and became a genre used in instrumental music with the 19th century (Say, 2005).

With the development and change of symphony orchestras, instrumental music also began to form. The concerto, defined by the Italians as concerto meaning opposition, contrast, and described as a single instrument standing against an ensemble of instruments and announcing its own sound color in some places and merging in others, evolved from a type of composition which developed when a solo instrument played passages in which it freely demonstrated its mastery with virtuoso techniques (İlyasoğlu, 2001).

When the process of the orchestra reaching Turkish lands is considered, the time of the Ottoman state should not be ignored. The innovations realized in the name of music in this period were shaped according to the political perspective of the state (Yücel, 2022). With the Tanzimat period, the Ottoman administration, which aimed to progress in culture, art, literature and many other fields based on many innovations in western norms, played an important role in achieving this goal with famous composers and orchestras invited to the palaces from Europe for classical western music. Within the scope of Westernization movements, it can be said that symphony orchestras truly took their place in Turkish lands with the establishment of Muzika-i Hümayün and then Guiseppe Donizetti was invited to Istanbul in 1828 and became the head of this institution (Akkaş, 2015). After the end of the Donizetti era, Saffet Atabinen was brought to the head of the institution, and after the abolition of the caliphate, it continued its artistic activities in Ankara under the name of Riyaset-i Cumhur Orchestra (Presidential Orchestra) within the scope of the law of "Attachment of Riyaset-i Cumhur Orchestra to the Ministry of Education" with the order of Mustafa Kemal Atatürk on June 25, 1932 (Yücel, 2022; Balkılıç, 2009). Today, the orchestra continues its activities under the name of the Presidential Symphony Orchestra and has pioneered the opening of many music institutions in Turkey.

There are many symphony orchestras affiliated with state and foundation institutions in our country. Bilkent Symphony Orchestra, which constitutes the universe of our study, operates as an academic orchestra affiliated to the Foundation. Bilkent Symphony Orchestra, Turkey's first private, academic and international art ensemble, was founded in 1993 as part of an art project created by the Faculty of Music and Performing Arts of Bilkent University, a foundation university. Bilkent Symphony Orchestra, which was founded by Ersin Onay, the dean of the Faculty of Music and Performing Arts, on the idea given to İhsan Doğramacı, the chairman of the board of trustees of the university at the time, first started to work as a small group in accordance with the definition of sinfoniette, and then expanded and became a large symphony orchestra (Möhsünoğlu, 2016; Say, 2005). One of the main aims of the orchestra is to bring classical music to the remotest corners of Anatolia and to raise awareness of this music genre in society. The Anatolian International Music Festival, organized by İhsan Doğramacı and Ersin Onay, has taken its place in history as a major organization for this purpose (Möhsünoğlu, 2016). After its establishment, Bilkent Symphony Orchestra performed its first concert at Ankara Hippodrome. The orchestra and Ersin Onay, who received great support from the people of Ankara after the concert here, decided to carry the idea of open-air concerts to all four corners of Anatolia (Möhsünoğlu, 2016).

With the support of the pianist Namık Sultanov, who was the assistant dean of performing arts at the time, and the support of Azerbaijan State Artist Server Ganiyev, this organization, which was initially called a project, gained a different dimension (Möhsünoğlu, 2016). After this period, with Ganiyev's contributions, there was a high level of participation from Azerbaijan to this ensemble. The local and foreign staff recruited as a result of this procedure served as both faculty instructors and orchestra performers. In keeping with Mustafa Kemal Atatürk's aim of "kneading a new music based on Turkish folk music and using polyphonic techniques and methods developed in the West," the orchestra has produced a number of festivals featuring both classical and folk music repertoires (Möhsünolu, 2016).

Bilkent Symphony Orchestra has also realized important projects such as L. V. Beethoven's "All Symphonies Series", G. Mahler's "All Symphonies Series", J. Haydn's "Creation Oratorio" and D. Shostakovich's "All Symphonies Series", which were performed for the first time in Turkey. Bilkent Symphony Orchestra, which realized its first international tour in Italy, has become one of the most important orchestras of the country with its concerts in countries such as Italy, Portugal, Switzerland, Belgium, Iraq, Germany, Japan, and Azerbaijan, and has become an important factor in promoting Turkish music in the international arena with traditional Turkish music arrangements in its concert repertoire (Möhsünoğlu, 2016; Url-1).

Purpose

The aim of this study is to determine the works composed for solo violin with orchestral accompaniment, which were performed by Bilkent Symphony Orchestra from 1993 to 2022, with quantitative data in terms of certain variables. The study, which was created by utilizing descriptive research methods, was prepared using the survey model. In survey model research, it is aimed to explain the existing situations, events and institutions from the past to the present by describing them exactly (Büyüköztürk et al. 2014; Fraenkel et al. 2012). The concert programs of the seasons between 1993 and 2022 by Bilkent Symphony Orchestra were examined, and in line with the data obtained, the number of concerts featuring solo violin works with orchestra accompaniment, the composers and the performers of the works performed were compared and analyzed on certain variables. The data for the research were collected using documentary research. In documentary review, data are obtained by examining existing documents and records (Karasar, 2008). In addition, the data were obtained by obtaining the necessary permissions from Bilkent Symphony Orchestra Archive Unit.

The research was limited to the concert program of Bilkent Symphony Orchestra between 1993 and 2022 and the solo violin works with orchestra accompaniment performed between these dates. The reason why 2023 was not included is that the season had not yet been completed at the time of the study.

Findings

According to the research, Bilkent Symphony Orchestra performed 1136 concerts between 1993 and 2022, with 941 of these concerts consisting of other orchestral pieces. In addition to other orchestral works that can be explained as symphonic genres, it was found out that concertos for instruments other than the violin, as well as quartet and trio works were also performed. It was concluded that 195 of these concert programs consisted of concerts in which solo violin works with orchestral accompaniment were performed. This result shows that solo violin works with orchestral accompaniment performed by Bilkent Symphony Orchestra comprise approximately 22% of the total number of solo violin works performed by Bilkent Symphony Orchestra.

As a result of the data obtained in the study, out of 213 solo violin works with orchestral accompaniment performed by Bilkent Symphony Orchestra between 1993 and 2022, 23 of them are by F. Mendelssohn, 22 by P.I.Tchaikovsky, 21 by W.A. Mozart, 15 by J.S.Bach, 14 by J. Brahms, 13 by A. Vivaldi, 12 by J. Sibelius, 10 by C. Saint-Seans,

8 by M. Bruch and N. Paganini, as well as A. Schinittke, A. Schönberg, C.A. Beriot, E. Lalo, J. Haydn, G. Foure, H. Dutilleux, K. Goldmark, K. Karayev, M.M. Ponce, P. Rode, R. Hacıyev, J. Strauss, S. Barber, W. Walton, Yalçın Tura and Fazıl Say. Based on this data, it was found determined that half of the total number of solo violin works with orchestral accompaniment performed belonged to the first 6 composers. It was also determined that 202 of the solo violin works performed by Bilkent Symphony Orchestra between 1993 and 2022 were by foreign composers and 11 were by Turkish composers. When the formation process, place of formation and structure of symphony orchestras are examined, it appears that western music is preferred more because the earliest building blocks of these orchestras originated from Europe. A similar result is found in the studies of (Almaç and Belkız, 2021, Taşdemir and Engin, 2021). Accordingly, it can be said that it is important to encourage Turkish composers to compose more works and to perform Turkish melodies with arrangements in symphony orchestras in terms of international recognition of both Turkish composers and Turkish music. Similar opinions can be found in the studies of Ayday, (2008), Albayrak and Sağlam, (2007).

At the same time, the preference of composers and their works for various reasons led the study to different results. It was determined that F. Mendelssohn was the composer whose works were performed the most by Bilkent Symphony Orchestra between 1993 and 2022. F. Mendelssohn's "Violin Concerto in E minor Op.64" was performed 23 times. The second most performed composer is P. I. Tchaikovsky "Violin Concerto in D Major op. 35" which was performed 22 times. The third most frequently performed composer is W.A. Mozart, with 4 different works different from the other composers, performed 21 times. In line with the obtained data, it was determined that while F. Mendelssohn and P. I. Tchaikovsky's single works were performed, W. A. Mozart's 4 different works were performed respectively including "Violin Concerto No.5 KV.219" (f=11) "Violin Concerto No.3, KV.216" (f=6), "Violin Concerto No.4, KV.218" (f=3) and "Violin Concerto No.2" (f=1). It is thought that this situation can be explained by the relationship between conductor, soloist and audience in determining the composers' works to be performed. In addition to this view, the reason why symphony orchestras generally perform these works, which are the most internationally accepted, can be considered in terms of soloist and orchestra. For the soloist, it can be said that it is due to the fact that all virtuosic techniques that can be used on the violin and that involve difficulty are included in these works, there are passages that can reveal the soloist's own talents, and for the orchestra, the concerto form is handled in the most appropriate way.

As a result of the data analyzed with the soloists variable, Toğrul Ganiyev was the foreign soloist who gave the most solo violin performances among the solo violin works performed by Bilkent Symphony Orchestra between 1993 and 2022. He performed in 24 of the 213 solo violin works performed in total. It was determined that Ganiyev performed mostly in "Violin Concerto Op.99" (f=5) composed by D. Shostakovich, "Four Season" (f=4) composed by A. Vivaldi and "Violin Concerto E minor Op.64" (f=4) composed by F. Mendelssohn. Anastasia Chebotareva is another foreign soloist who mostly performed in solo violin works. She performed in 12 solo violin works. It was concluded that Chebotareva mostly performed in N. Paganini's "Violin Concerto in D Major No.1 Op.6" (f=4) and C. Saint-Saens' "Introduction et Rondo Capriccioso, A minor, Op.28" (f=4).

Among the solo violin works performed by Bilkent Symphony Orchestra, Suna Kan was the Turkish soloist who performed the most solo violin works. She performed in a total of 12 solo violin works. It was concluded that she mostly performed W.A. Mozart's "Violin Concerto No.3, KV.216" (f=4) and "Violin Concerto No.5, KV.216" (f=3). This can be explained by the fact that Suna Kan took part as a soloist in many orchestras in Turkey and in the world other than Bilkent Symphony Orchestra, her aim to endear classical music to the society through public concerts by living in Turkey rather than abroad (Kahramankaptan, 1998), and her pioneering the recognition of Ulvi Cemal Erkin's violin concerto in the world by performing it (Alpaslan, 2019).

When the variable of Turkish composers is considered, among the works of 4 Turkish composers, Ulvi Cemal Erkin's "Violin concerto" was performed the most. While Erkin's "Violin Concerto" was performed by Suna Kan, Anastasi Chebotareva, Toğrul Ganiyev and Mirjam Tschopp, Yalçın Tura's "Violin Concerto" by Cihat Aşkın, Ahmet Adnan Saygun's "Violin Concerto Op.44" by Anastasia Chebotareva and Fazıl Say's "Violin Concerto 1001 Nights in Harem" was performed by Priya Mitchell. In line with the data obtained, it was determined that 4 works composed by Turkish composers were performed by 8 soloists, 3 of whom were Turkish and 5 of whom were foreigners. In line with the data obtained, it has been concluded that the number of solo violin works composed by Turkish composers and the number of Turkish violin soloists who have been trained is low. It is thought that the works to be composed by Turkish composers for symphony orchestras by taking Turkish music timbres as a model will increase the public's interest in symphony orchestras. In Özkapı's (2010) study, the result that Turkish works are not included in the programs much and that the listeners' seeing Turkish works in the orchestra programs will increase the interest supports this view. In order to encourage the soloists in our country, it was determined that Bilkent Symphony Orchestra gave young violinists the chance to perform solo works with orchestra accompaniment in the programs special to April 23rd National Sovereignty and Children's Day. It is thought that this practice will contribute to the training of Turkish violin soloists in future generations.

Orkestra birden fazla çalgının bir araya gelerek belirli kurallar ve uyum içerisinde bir eserin seslendirildiği çalgı topluluğu olarak tanımlanabilir. Kökeni 17. yüzyıla uzanan İtalya'da Napoli okulu bestecileri tarafından operalarda seslendirilmek üzere yazılan, yunanca "sinfonia" kelimesinden türeyen ve birlikte duyulan sesler ve çalınan enstrümanlar anlamı taşıyan "senfoni" kelimesi orkestraya yönelik sonat formunda bestelenmiş dört bölümlü eser anlamına gelmektedir (Apel, 1950; Feridunoğlu, 2004).

Orkestranın ilk temellerinin 1607 yılında İtalya'da Claudio Monteverdi tarafından kurulan bugünkü orkestrayı anımsatan bir yapı ile atıldığı bilinmektedir (Mimaroğlu, 1995). Yaylı çalgıları operada ilk kullanan besteci olarak tanınan Monteverdi bestelediği Orfeo için Fransız kemane, soprano viyola, bas viyola, kontrbas viyoladan oluşan 22 yaylı çalgı, 2 çembalo, 2 lavta, 2 Trombon, 2 org, 1 arp, 2 kornet, 1 regal, 1 askeri boru kullandığı söylenmektedir (Say, 2005: 171).

Fransa Kralı 14. Louis'in bu dönemde görevlendirdiği J. B. Lully tarafından kurulan saray orkestrası ile senfoni orkestrasının bugünkü şekline yakın bir sürece yönelmiştir. (Yöndem, 2006). Bu orkestranın görevi şarkıcılar ve dansçılara eşlik etmenin

yanında bağımsız çalgı müziği de icra etmektedir. Yaylı sazlar ile birlikte 1 fagot, 2 obua, 1 Klavsen, 2flüt, 2 trompet ve timpani kullanılan Lully orkestrası daha sonra kilisenin kabul etmesiyle, trombon ve kornet çalgılarını da dahil etmiş, daha sonra J. S. Bach ve G. F. Handel'in orkestraya yeni çalgılar dahil etmesiyle klasik senfoni orkestrası olma yolunda ilerleme kaydetmiştir (Yöndem, 2006).

18. yüzyıl ile birlikte ilk modern senfoni orkestrası J. Stamitz yönetiminde Mannheim müzik okulu öncülüğünde oluşturulmuştur (Berrak, 2008). Alanında uzman yaklaşık 50 icracının bir araya gelerek oluşturduğu Mannheim orkestrası özellikle senfonik yazı sorunları üzerinde çalışmalar yaparak senfoni orkestralarında tını ve nüans dengesi sağlamak üzerine çalışmalar yaparak senfoni orkestrasının oluşumu ve senfonik eserlerin daha sistemli bir şekilde bestelenmesine yön vermiştir (Kılıçaslan, 2010; Taşdemir ve Engin, 2021).

17. yüzyılın son dönemlerinden itibaren Senfonilerde Konçerto, Sonat gibi formların ortaya çıkmasıyla birlikte daha geniş orkestra sayısına ihtiyaç doğmuş, bu durum 18. yüzyılın ortalarına kadar senfoni orkestrasının oluşumunda önemli rol oynamıştır (Cerit, 2020; Mimaroğlu, 1995).

19. yüzyıl ile birlikte senfoni orkestralarında üflemeli ve vurmali çalgıların sayısının artması ses dengesinin sağlanması açısından yaylı çalgılardaki sayının da artmasını sağlamıştır. Bu dönemden Çağdaş döneme kadar bulunan Richard Wagner, Richard Strauss, Gustav Mahler, Bela Bartok bir çok besteci gelişen ve yenilenen besteleme ve orkestrasyon teknikleriyle bu gelişimlerde ve günümüze yansımada rol oynamışlardır (Gül, 2015). Klasik dönemden itibaren oluşmaya başlayan senfoni orkestrası 18. yüzyıldan itibaren geniş ve gösterişli çalgı eserlerinin bestelenmesine olanak sağlamış ve 19. yüzyıl ile birlikte çalgı müziğinde kullanılan bir tür olmuştur (Say, 2005).

Senfoni orkestralarının gelişim ve değişimi ile beraber çalgı müziği de oluşmaya başlamıştır. İtalyanların "Concerto" olarak tanımladığı karşıtlık, zıtlık anlamı taşıyan, tek çalgının çalgı topluluğuna karşı durup bazı yerlerde kendi ses rengini duyurup bazı yerlerde birleşmesi olarak tasvir edilen konçerto, solistin virtüöze tekniklerle özgür biçimde ustalığını konuşturduğu pasajlar çalmasıyla gelişen bir çeşit beste türünden ortaya çıkmıştır (İlyasoğlu, 2001). 17. yüzyılda Torelli tarafından bu biçime uyarlanan vokal ve oda konçertoları oluşmuş, J. S. Bach'ın Klavsen konçertosu ile ilk konçerto yazılmıştır. Arcangelo Corelli ve Antonio Vivaldi gibi besteciler de "Conceto Grosso" olarak adlandırılan büyük konçertolar yazmışlardır (Kılıçaslan, 2010: 5). Genellikle üç bölümden oluşan konçertolar bestecinin arzusuna göre canlı bir giriş, ağır tempoda ikinci bölüm ve hızlı tempoda final bölümü ile sonlandırılır. Konçertolarda solistin topluluktan ayrılıp kendi ustalığını gösterdiği kadans bölümü ise G. F. Handel tarafından ortaya çıkarılmıştır. Konçertolar dönemlere göre orkestra ve solo arasındaki uyuma göre farklılıklar göstermektedir (İlyasoğlu, 2001).

Senfoni orkestralarının Türkiye'ye ulaşma süreci ele alındığında Osmanlı Devleti zamanında sanat alanında yapılan çalışmaları ele almak gerekir. Bu dönemde müzik adına gerçekleştirilen yenilikler devletin siyasi bakış açısına göre şekillenirdi (Yücel, 2022). Tanzimat dönemi ile birlikte batı normlarında bir çok yeniliği esas alarak kültür, sanat,

edebiyat ve bir çok alanda ilerlemeyi hedefleyen Osmanlı yönetimi, Klasik batı müziğine yönelik Avrupa'dan saraylara davet edilen ünlü besteciler ve orkestralarla bu amaca ulaşmada önemli rol üstlenmiştir (Güdek, 2016).

Batılılaşma hareketleri kapsamında Muzika-i Hümayün'ün kurulması daha sonra 1828 yılında Guiseppe Donizetti'nin İstanbul'a davet edilip bu kurumun başına geçmesiyle Türk topraklarında senfoni orkestralarının gerçek anlamıyla yerini aldığı söylenebilir (Akkaş, 2015). Donizetti döneminin son bulmasının ardından kurumun başına Saffet Atabine getirilmiş, hilafetin kaldırılmasının ardından ise 25 Haziran 1932 yılında Mustafa Kemal Atatürk'ün emri ile "Riyaset-i Cumhur Orkestrası'nın Maarif Vekâletine Raptı yasası kapsamında Riyaset-i Cumhur Orkestrası ismiyle sanat etkinliklerine Ankara'da devam etmiştir (Yücel, 2022; Balkılıç, 2009). Bu kurum günümüzde Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası ismi ile Ankara ve Anadolu'nun birçok yerinde kültür, sanat etkinliklerini devam ettirmektedir. Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası günümüze dek Türkiye'de pek çok müzik kurumlarının açılmasına da öncülük etmiştir. Ülkemizde devlet kurumu ve vakıf kurumlarına bağlı birçok senfoni orkestrası yer almaktadır. Çalışmamızın evrenini oluşturan Bilkent Senfoni Orkestrası Vakıf'a bağlı akademik orkestra olarak etkinlik göstermektedir. Türkiye'nin ilk özel, akademik ve uluslararası sanat topluluğu olan Bilkent senfoni orkestrası 1993 yılında Bir vakıf üniversitesi olan Bilkent Üniversitesi'ne bağlı Müzik ve Sahne Sanatları Fakültesi tarafından oluşturulan bir sanat projesi kapsamında kurulmuştur. Müzik ve Sahne Sanatları Fakültesi dekanı olan Ersin Onay tarafından dönemin üniversite Müttevelli heyeti başkanı olan İhsan Doğramacı'ya verilen bu fikir üzerine kurulma aşamasına geçen Bilkent Senfoni Orkestrası ilk olarak "Sinfoniette" tanımına uygun küçük bir grup halinde çalışmalarına başlamış daha sonra genişletilerek büyük bir senfoni orkestrası olmuştur (Möhsünoğlu, 2016; Say, 2005). Orkestranın temel amaçlarından biri Klasik Müziği Anadolu'nun en ücra köşelerine ulaştırarak toplumda bu müzik türüne karşı farkındalık oluşturmaktır. İhsan Doğramacı ve Ersin Onay tarafından organize edilen Anadolu Uluslararası Müzik Festivali bu amaca yönelik gerçekleştirilen büyük bir organizasyon olarak tarihteki yerini almıştır (Möhsünoğlu, 2016). Kuruluş aşamasından sonra Bilkent Senfoni Orkestrası ilk konserini Ankara Hipodromu'nda sergilemiştir. Burada sergilenen konser sonrası Ankara halkı tarafından büyük ilgi gören orkestra ve Ersin Onay bu süreçte beraber açık hava konseri fikrini Anadolu'nun dört bir yanına taşıma kararı almıştır (Möhsünoğlu, 2016). Dönemin Sahne sanatları dekan yardımcılığı görevinde bulunan piyanist Namık Sultanov'un da destekleriyle Azerbaycan Devlet Sanatçısı Server Ganiyev'inde bu kuruluşa destek olmasıyla başlangıçta bir proje olarak adlandırılan bu oluşum farklı bir boyut kazanmıştır (Möhsünoğlu, 2016). Bu dönemden sonra Ganiyev'in katkılarıyla Azerbaycan'dan bu topluluğa yüksek düzeyde katılımlar olmuştur. Bu süreçten oluşturulan yerli ve yabancı kadro hem fakültede eğitimci hem de orkestrada birer icracı rolü üstlenmişlerdir. Mustafa Kemal Atatürk'ün "Türk halk müziğini temel alıp batıda geliştirilmiş çok sesli teknik ve yöntemleri kullanarak yeni bir müziğin yoğrulması" görüşü ile hareket eden orkestra hem klasik hem de halk müziği repertuarlarıyla birçok festival gerçekleştirmiştir (Möhsünoğlu, 2016). Ayrıca Bilkent Senfoni Orkestrası Türkiye'de ilk kez seslendirilen L. V. Beethoven'in bestelediği "Tüm Senfoniler Dizisi", G. Mahler'in bestelediği "Tüm Senfoniler Dizisi", J. Haydn'ın bestelediği "Yaratılış oratoryosu", D. Shostakovich'in bestelediği "Tüm Senfoniler Dizisi" gibi önemli projelere de imza atmıştır. İlk yurtdışı turnesini İtalya'da gerçekleştiren Bilkent Senfoni Orkestrası İtalya, Portekiz, İsviçre,

Belçika, Irak, Almanya, Japonya, Azerbaycan gibi ülkelerde verdiği konserlerle hem ülkenin en önemli orkestralarından biri olduğunu hem de yurtdışında verdiği konser repertuarlarında yer alan geleneksel Türk müziği düzenlemeleriyle Türk müziğini uluslararası mecrada tanıtan önemli bir faktör konumuna gelmiştir (Möhsünoğlu, 2016; Url-1). Bilkent senfoni orkestrasına en büyük desteklerden biri de A. A. Saygun tarafından verilmiştir. Ölümünden sonra vasiyeti üzerine mirası ve eserleri Bilkent Üniversitesine bırakılmıştır. 12 ülkeden yaklaşık 120 sanatçıdan oluşan orkestranın genel müzik direktörlüğünü 2003 yılından başlayarak Emil Tabakov üstlenmiştir (Say, 2005). Ulusal ve Uluslararası düzeyde bir çok şef “ Vladimir Ashkenazy , Gürer Aykal, Rengim Gökmen, Serge Baudo, Aleksandr Dmitriyev, Emil Tabakov, Ernest Martinez Izquierdo, Jose Serebrier” ve solist Pierre Amoyal, Shlomo Mintz, Vadim Repin, Simona Houda-Saturova, İdil Biret, Gülsin Onay, Fazıl Say Bilkent Senfoni Orkestrasında performans gösteren sanatçılardan bazılarıdır (Url-1). Bilkent Senfoni Orkestrası “Mevlana Vakfı’ndan Evrensel Kardeşlik ve Dünya Barışı’na Katkı Ödülü”, “Yerelden Evrensel Kültürel Tanıtım Ödülü”, “ Andante Klasik Müzik Ödülleri etkinliğinde en iyi orkestra ödülünü”, “UNICEF iyi niyet elçisi” ödülleri de sahibi olmuştur (Möhsünoğlu, 2016; Url-1).

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı kurulduğu 1993 yılından 2022 yılına kadar Bilkent Senfoni Orkestrası tarafından seslendirilen orkestra eşlikli solo keman için bestelenen eserlerin belirli değişkenler yönünden nicel verilerle tespitini ortaya koymaktır. Betimsel araştırma yöntemlerinden faydalanılarak oluşturulan çalışma, tarama modeli kullanılarak hazırlanmıştır. Tarama modeli araştırmalarında geçmişten günümüze var olan durumların, olay ve kurumun, harfiyen betimlenerek açıklanması amaçlanır (Büyüköztürk ve diğerleri; 2014; Fraenkel ve diğerleri, 2012). Bilkent Senfoni Orkestrası tarafından 1993-2022 yılları arasında yer alan sezonların konser programları incelenmiş, elde edilen veriler doğrultusunda orkestra eşlikli solo keman eserlerinin yer aldığı konser sayıları, seslendirilen eserler ile bestecileri, ayrıca bu eserleri seslendiren icracılara yönelik belli değişkenler üzerinden karşılaştırılıp analiz edilmiştir. Araştırma için veriler belgesel taramadan faydalanılarak toplanmıştır. Belgesel taramada veriler halihazırda bulunan belge ve kayıtların incelenmesi ile elde edilir (Karasar, 2008). Ayrıca veriler “Bilkent Senfoni Orkestrası Arşiv Birimi” tarafından gerekli izinler alınarak elde edilmiştir.

Araştırma Bilkent Senfoni Orkestrası’nın 1993-2022 tarihleri arasındaki konser programı ve bu tarihler arasında seslendirilen orkestra eşlikli solo keman eserleriyle sınırlandırılmıştır. 2023 yılının dahil edilmeme sebebi sezonun çalışma esnasında henüz tamamlanmamış olmasından kaynaklıdır.

BULGULAR VE YORUM

Çalışmanın bu bölümünde Bilkent Senfoni orkestrasının 1993-2022 yılları arasında seslendirmiş olduğu orkestra eşlikli solo keman eserlerine yönelik bulgu ve yorumlara yer verilmiştir.

Tablo 1. *Bilkent Senfoni Orkestrası tarafından sergilenen orkestra eşlikli solo keman eserlerinin yer aldığı konserlerin diğer konserlere oranı yüzde frekans tablosu*

Konserler	(f)	(%)
Orkestra eşlikli solo Keman eserlerinin yer aldığı Konserler	195	17,17%
Diğer Orkestra eserlerinin yer aldığı konserler	941	82,83%
Toplam Konser	1136	100%

Tablo 1’den elde edilen verilere göre Bilkent senfoni orkestrası tarafından 1993-2022 yılları arasında toplam 1136 konser sergilenmiştir. Bu konserlerden 941’inin (82,83%) diğer orkestra eserlerinin yer aldığı konserlerden, 195’inin (17,17%) ise orkestra eşlikli solo keman eserlerinin yer aldığı konserlerden oluştuğu tespit edilmiştir.

Tablo 2. *Orkestra eşlikli solo keman konserlerinde eserleri seslendirilen bestecilerin eserlerinin seslendirilme sayılarına yönelik yüzde-frekans tablosu*

Besteciler	Seslendirme Sayısı (f)	%
F. Mendelssohn	23	10,80%
P.I.Tchaikovsky	22	10,33%
W. A. Mozart	21	9,86%
J. S. Bach	15	7,04%
J. Brahms	14	6,57%
A. Vivaldi	13	6,10%
J. Sibelius	12	5,63%
C. Saint-Seans	10	4,69%
M. Bruch	8	3,76%
N. Paganini	8	3,76%
L. V. Beethoven	7	3,29%
D. Shostakovic	7	3,29%
Ulvi cemel erkin	7	3,29%
S. Prokofiev	5	2,35%
H.Wieniawski	4	1,88%
P’de Sarasate	4	1,88%
A. Glaznov	3	1,41%
H.Vieuxtemps	3	1,41%
A. Berg	2	0,94%
A. Dvorak	2	0,94%
I. Stravinsky	2	0,94%
R. Schumann	2	0,94%
A. A. Saygun	2	0,94%
Tek eseri seslendirilen diğer besteciler	17	7,98%
Toplam	213	100%

Tablo 2 ‘den elde edilen veriler doğrultusunda 1993-2022 tarihleri arasında F. Mendelssohn’a ait 23 (10,80%) eser, P.I.Tchaikovsky’e ait 22 (10,33) eser, W.A. Mozart’a ait 21 (9,86%) eser, J.S.Bach’a ait 15 (7,04%) eser, J. Brahms’a ait 14 (6,57%) eser, A. Vivaldi’ye ait 13 (6,10%) eser, J. Sibelius’ a ait 12 (5,63%), C. Saint-Seans’a ait 10 (4,69) eser, M. Bruch ve N. Paganini’ye ait ise 8 (3,76%) eserin sergilendiği tespit edilmiştir. Ayrıca tablo 3’te yalnız bir eseri seslendirilen bestecilere ait bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 3. *Yalnızca bir eseri seslendirilen bestecilere yönelik analiz tablosu*

Besteci	Seslendirme Sayısı	Besteci	Seslendirme Sayısı
A. Schinittke	1	M.M. Ponce	1
A.Schönberg	1	P. Rode	1
C.A. Beriot	1	R. Hacıyev	1
E. Lalo	1	J. Strauss	1
J. Haydn	1	S. Barber	1
G. Foure	1	W. Walton	1
H. Dutilleux	1	Yalçın Tura	1
K. Goldmark	1	Fazıl Say	1
K. Karayev	1	Toplam	17

Tablo 3'ten elde edilen verilere göre A. Schinittke, A.Schönberg, C.A. Beriot, E. Lalo, J. Haydn, G. Foure, H. Dutilleux, K. Goldmark, K. Karayev, M.M. Ponce, P. Rode, R. Hacıyev, J. Strauss, S. Barber, W. Walton, Yalçın Tura ve Fazıl Say ' a ait sergilenmiş bir esere yer verildiği ve bu veriler ışığında toplam sergilenen eserlerin % 7,98 olduğu tespit edilmiştir. Tablo 2 ve Tablo 3'ten hareketle ilk 6 bestecinin seslendirilen eserleri tüm seslendirilen eserlerin yaklaşık %50'sini oluşturmaktadır.

Tablo 4. Orkestra eşlikli solo keman konserlerinde Türk ve yabancı bestecilere ait eserlerini seslendirilme sayısına yönelik yüzde-frekans tablosu

Besteciler	(f)	(%)
Yabancı Besteciler	202	94,84%
Türk Besteciler	11	5,16%
Toplam	213	100%

Tablo 4'ten elde edilen veriler doğrultusunda 1993-2022 tarihleri arasında Bilkent Senfoni Orkestrası tarafından sergilenen orkestra eşlikli solo keman eserlerinin 202'si (94,84%) yabancı, 11'i (5,16%) ise Türk bestecilere ait eserlerden oluştuğu sonucuna ulaşılmıştır. Türk bestecilere ait eserlerin seslendirilme durumunun yabancı bestecilere ait eserlere göre az olmasının nedeni senfoni orkestrası repertuarında Türk bestecilere ait bestelenen solo keman eserlerinin az sayıda olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Tablo 5. Eserleri en fazla seslendirilen ilk üç besteci ve eserlerine yönelik analiz tablosu

Besteciler	Seslendirilme Sayısı (f)	Eserler
W. A. Mozart	21	Violin Concerto No.3, KV.216
Seslendirilme Sayısı (f)	6	Violin Concerto No.4, KV.218
F. Mendelssohn	23	Violin Concerto E minor Op.64
Seslendirilme Sayısı (f)	23	Violin Concerto No.5, KV.219
P.I.Tchaikovsky	22	Violin Concerto in D Major Op.35
Seslendirilme Sayısı (f)	22	Violin Concerto No.2,

Tablo 5'den elde edilen verilere göre 1993-2022 tarihleri arasında Bilkent Senfoni Orkestrası tarafından en fazla eseri seslendirilen besteci F. Mendelssohn olduğu tespit edilmiştir. F.Mendelssohn'a ait "Violin Concerto E minor Op.64" 23 kez seslendirilmiştir. En fazla seslendirilen ikinci besteci P. I. Tchaikovsky'e "Violin Concerto in D Major op. 35" 22 kez sergilenmiştir. En fazla seslendirilen üçüncü besteci ise W.A. Mozart olmuş ve eserleri 21 kez seslendirilmiştir. Fakat tespit edilen analizler doğrultusunda F. Mendelssohn ve P. I. Tchaikovsky'nin tek eserleri seslendirilirken W. A. Mozart'ın 4 farklı eserinin sırasıyla Violin Concerto No.5 KV.219" (f=11) "Violin Concerto No.3, KV.216" (f=6), "Violin Concerto No.4, KV.218" (f=3) "Violin Concerto No.2" (f=1), seslendirildiği belirlenmiştir. Bu durumun bestecilerin seslendirilecek eserlerinin belirlenmesinde şef, solist ve dinleyici ilişkisi ile açıklanabileceği düşünülmüştür.

Tablo 6. En fazla performans sergileyen yabancı icracılar ve icra ettikleri eserlere yönelik analiz tablosu

Solist	Performans (f)	Besteci	Eser
Toğrul Ganiyev	24	J. S. Bach	Concerto for Two Violins D Minor BWV. 1043
		P.I.Tchaikovsky	Violin Concerto in D Major Op.35
		D. Shostakovich	Violin Concerto F Minor No.1
		A. Vivaldi	Four Seasons
		R. Hacıyev	Violin Concerto
		F. Mendelssohn	Violin Concerto E minor Op.64
		J. S. Bach	Violin Concerto A Minor No.1 Bwv 1041
		J. S. Bach	Violin Concerto E Major No.2 Bwv 1042
		J. Brahms	Concerto for Violin and Cello

	F. Mendelssohn	Violin Concerto E minor Op.64
	D. Shostakovich	Violin Concerto Op.99
	K. Karayev	Violin Concerto
	U. C. Erkin	Violin Concerto
	A. Vivaldi	Violin Concerto for Two Violins A minor Op.3 No.8
Anastasia Chebotareva 12	N. Paganini	Violin Concerto D Major No.1 Op.6
	C. S. Saens	Introduction et Rondo Capriccioso, La minör, Op.28
	U. C. Erkin	Violin Concerto
	P. I. Tchaikovsky	Violin Concerto in D Major Op.35
	A. A. Saygun	Violin Concerto Op.44

Tablo 6'dan elde edilen verilere göre 1993- 2022 tarihleri arasında Bilkent Senfoni Orkestrası tarafından seslendirilen orkestra eşlikli solo keman eserlerinden en fazla solo keman performansı sergileyen yabancı solist Toğrul Ganiyev olmuştur. Toğrul Ganiyev toplam seslendirilen 213 orkestra eşlikli solo keman eserinin 24'ünde performans sergilemiştir. Ganiyev'in en fazla D. Shostakovich'in "Violin Concerto Op.99" (f=5), A. Vivaldi'nin "Four Season" (f=4), F. Mendelssohn'un "Violin Concerto E minor Op.64" (f=4) orkestra eşlikli solo keman eserlerinde performans gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. En fazla orkestra eşlikli solo keman eserlerinde yer alan diğer bir yabancı solist ise Anastasia Chebotareva'dır. Anastasia Chebotareva 12 eserde performans göstermiştir. Chebotareva'nın en fazla N. Paganini'nin "Violin Concerto D Major No.1 Op.6" f=4, C. Saint-Saens'in "Introduction et Rondo Capriccioso, La minör, Op.28" (f=4) eserlerinde performans sergilemiştir.

Tablo 7. En fazla performans sergileyen Türk icracı ve icra ettikleri eserlere yönelik analiz tablosu

Solist	Performans (f)	Besteci	Eser
Suna Kan	12	W.A.Mozart	Violin Concerto No.3, KV.216
		J. Brahms	For Violin And Cello Concerto A minor Op. 102
		W.A.Mozart	Violin Concerto No.4, KV.218
		F. Mendelssohn	Violin Concerto E minor Op.64
		W.A.Mozart	Violin Concerto No.5, KV.219
		U. C. Erkin	Violin Concerto

Tablo 7'den elde edilen verilere göre 1993- 2022 tarihleri arasında Bilkent Senfoni Orkestrası tarafından seslendirilen orkestra eşlikli solo keman eserlerinden en fazla solo keman performansı sergileyen Türk solist Suna Kan olmuştur. Suna kan toplam 12 solo keman eserinde performans sergilemiştir. Kan'ın en fazla sergilemiş olduğu eserler W.A. Mozart tarafından bestelenen "Violin Concerto No.3, KV.216" (f=4) ve "Violin Concerto No.5, KV.216" (f=3) olmuştur.

Tablo 8. Türk Bestecilere ait eserler ve icra eden solistler arasındaki ilişki analizi tablosu

Besteciler	Eserler	Solistler
U. C. Erkin	Violin Concerto	Suna Kan
		Anastasia Chebotareva
		Erkin Onay
		Toğrul Ganiyev
		Mirjam Tschopp
Yalçın Tura	Violin Concerto	Cihat Aşkın
A. A. Saygun	Violin Concerto Op.44	Anastasia Chebotareva
F. Say	Violin Concerto "Haremde 1001 Gece"	Priya Mitchell

Tablo 8'den elde edilen verilere göre 4 Türk besteciye ait eserlerden en fazla U.C. Erkin'e ait "Violin concerto" seslendirilmiştir. Erkin'in "Violin Concerto" Suna kan, Anastasia Chebotareva, Toğrul Ganiyev ve Mirjam Tschopp tarafından seslendirilirken, Yalçın Tura, A. A. Saygun ve Fazıl Say tarafından bestelenen eserler birer kez seslendirilmiştir. Ortaya çıkan

veriler doğrultusunda Türk besteciler tarafından bestelenmiş 4 eserlerin 8 solist tarafından sergilendiği bu solistlerden üçünün Türk, beşinin ise yabancı uyruklu olduğu tespit edilmiştir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Araştırmanın bu bölümünde bulgulardan elde edilen sonuçlar ve bu sonuçlara yönelik öneriler yer almaktadır.

Araştırmada Bilkent senfoni orkestrası tarafından 1993-2022 yılları arasında toplam 1136 konser sergilendiği, bu konserlerden 941'inin diğer orkestra eserlerinden oluştuğu tespit edilmiştir.

Diğer orkestra eserleri kategorisinde yer alan senfonik orkestra eserleri, keman dışında yer alan çalgıların yer aldığı konçertolar, quartet ve trio konçertolar gibi eserlerin seslendirildiği belirlenmiştir. Bu konser programları içerisinde 195'inin orkestra eşlikli solo keman eserlerinin sergilendiği konserlerden oluştuğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç Bilkent Senfoni Orkestrası tarafından seslendirilen orkestra eşlikli solo keman eserlerinin diğer eserlere göre yaklaşık %22'lik bir oranı kapsadığı tespit edilmiştir. Elde edilen verilere göre diğer kategoride yer alan eser türleri ile karşılaştırıldığında dengeli bir repertuar sayısına sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmada elde edilen veriler sonucunda 1993-2022 tarihleri arasında Bilkent Senfoni Orkestrası tarafından seslendirilen 213 orkestra eşlikli solo keman eserinin 23'ünün F. Mendelssohn, 22'sinin P.I.Tchaikovsky, 21'inin W.A. Mozart, 15'inin J.S.Bach, 14'ünün J. Brahms, 13'ünün A. Vivaldi, 12'sinin J. Sibelius, 10'unun C. Saint-Seans, 8'inin ise M. Bruch ve N. Paganini'ye ait olduğu, ayrıca A. Schinittke, A.Schönberg, C.A. Beriot, E. Lalo, J. Haydn, G. Foure, H. Dutilleux, K. Goldmark, K. Karayev, M.M. Ponce, P. Rode, R. Hacıyev, J. Strauss, S. Barber, W. Walton, Yalçın Tura ve Fazıl Say'a ait yalnız bir solo keman eserinin seslendirildiği tespit edilmiştir. Bu veriden hareketle toplam seslendirilen orkestra eşlikli solo keman eserinin yaklaşık yarısının ilk 6 besteciye ait olduğu belirlenmiştir. 1993-2022 tarihleri arasında Bilkent Senfoni Orkestrası tarafından sergilenen solo keman eserlerinin 202'sinin yabancı besteciler, 11'inin ise Türk bestecilere ait eserlerden oluştuğu tespit edilmiştir. Senfoni orkestralarının oluşum süreci, oluşum yeri ve yapısı incelendiğinde bu orkestraların ilk yapı taşlarının Avrupa kaynaklı olmasından dolayı batı müziğinin daha çok tercih edildiğini düşündürmektedir. Benzer bir sonuç (Almaç ve Belkız, 2021; Taşdemir ve Engin, 2021)'in çalışmalarında mevcuttur. Bununla beraber Türkiye'de yer alan senfoni orkestraları ülke sınırları ile yetinmeyip uluslararası boyutta ele alınmalıdır. Bu durumda repertuar seçiminde etkili bir faktör oluşturmaktadır. Gül (2015)'in çalışmasında da benzer görüşlere ulaşılmaktadır. Bu durumun yanı sıra Türk besteciler tarafından daha fazla eser bestelemesinin teşvik edilmesi, Türk ezgilerinin düzenlemelerle senfoni orkestralarında seslendirilmesi hem Türk bestecilerinin hem de Türk müziğinin uluslararası boyutta tanınması açısından önemli olduğu söylenebilir. Ayday, (2016), Albayrak ve Sağlam, (2007)'a ait çalışmalarda da benzer görüşlere ulaşmak mümkündür.

Aynı zamanda bestecilerin ve eserlerinin çeşitli nedenlerle tercih edilmesi çalışmayı farklı sonuçlara ulaştırmıştır. 1993-2022 tarihleri arasında Bilkent Senfoni Orkestrası tarafından en fazla eseri seslendirilen bestecinin F. Mendelssohn olduğu tespit edilmiştir. F.Mendelssohn'a ait "Violin Concerto E minor Op.64" 23 kez seslendirilmiştir. En fazla

seslendirilen ikinci besteci P. I. Tchaikovsky “Violin Concerto in D Major op. 35” 22 kez seslendirilmiştir. En fazla seslendirilen üçüncü besteci ise diğer bestecilerden farklı olarak 4 farklı eserle W.A. Mozart 21 kez seslendirilmiştir. Tespit edilen veriler doğrultusunda F. Mendelssohn ve P. I. Tchaikovsky’nin tek eserleri seslendirilirken W. A. Mozart’ın 4 farklı eserinin sırasıyla Violin Concerto No.5 KV.219” (f=11) “Violin Concerto No.3, KV.216” (f=6), “Violin Concerto No.4, KV.218” (f=3) “Violin Concerto No.2” (f=1) eserlerinin seslendirildiği belirlenmiştir. Bu durumun bestecilerin seslendirilecek eserlerinin belirlenmesinde şef, solist ve dinleyici ilişkisi ile açıklanabileceği daha önce de belirtilmiştir. Bu görüşün yanında senfoni orkestralarının genel olarak bu eserleri daha fazla seslendirmesinin nedeni solist ve orkestra açısından ele alınabilir. Solist açısından kemanda kullanılacak ve güçlük içeren tüm virtüöze tekniklerin bu eserlerde yer alması, solistin kendi yeteneklerini ortaya çıkarabilecek pasajların bulunması, orkestra için ise konçerto formunun en uygun şekilde ele alınmasından kaynaklandığı söylenebilir. Molla (2014)’ün çalışmasında Mendelssohn Violin Concerto Op.64 eserine yönelik benzer görüşler mevcuttur.

Solistler değişkeni ile incelenen veriler sonucunda 1993- 2022 tarihleri arasında Bilkent Senfoni Orkestrası tarafından seslendirilen solo keman eserlerinden en fazla solo keman performansı sergileyen yabancı solist Toğrul Ganiyev olmuştur. Toğrul Ganiyev toplam seslendirilen 213 solo keman eserinin 24’ünde performans sergilemiştir. Ganiyev’in en fazla D. Shostakovich’in bestelediği olduğu “Violin Concerto Op.99” (f=5), A. Vivaldi’nin bestelediği olduğu “Four Season” (f=4) ve F. Mendelssohn’un bestelediği olduğu “Violin Concerto E minor Op.64” (f=4) solo keman eserlerinde performans sergilediği tespit edilmiştir. En fazla solo keman eserlerinde yer alan diğer bir yabancı solist ise Anastasia Chebotareva’dır. Anastasia Chebotareva 12 solo keman eserinde performans sergilemiştir. Chebotareva’nın en fazla N. Paganini’nin bestelediği olduğu “Violin Concerto D Major No.1 Op.6” (f=4) ve C. Saint-Saens’in bestelediği olduğu “Introduction et Rondo Capriccioso, La minör, Op.28” (f=4) eserlerinde performans gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Bilkent Senfoni Orkestrası tarafından seslendirilen solo keman eserlerinden en fazla solo keman performansı sergileyen Türk solist ise Suna Kan olmuştur. Suna Kan toplam 12 solo keman eserinde performans sergilemiştir. Kan’ın en fazla W.A. Mozart ‘ın “Violin Concerto No.3, KV.216” (f=4) ve “Violin Concerto No.5, KV.216” (f=3) eserlerini seslendirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum Suna Kan’ın Bilkent senfoni orkestrası dışında Türkiye’de ve dünyada birçok orkestrada solist olarak yer alması, yurtdışından ziyade Türkiye’de yaşayarak halk konserleri ile klasik müziği topluma sevdirmeye gayesi (Kahramankaptan, 1998), özellikle Ulvi Cemal Erkin’in keman konçertosunu seslendirerek dünyada tanınmasına öncülük etmesi (Alpaslan, 2019) ile açıklanabilir.

Türk besteciler değişkeni ele alındığında 4 Türk besteciye ait eserlerden en fazla Ulvi Cemal Erkin’e ait “Violin concerto” seslendirilmiştir. Erkin’in bestelediği olduğu “Violin Concerto” eseri Suna Kan, Anastasi Chebotareva, Toğrul Ganiyev ve Mirjam Tschopp tarafından icra edilirken, Yalçın Tura, “Violin Concerto” Cihat Aşkın, Ahmet Adnan Saygun, “Violin Concerto Op.44” Anastasia Chebotareva ve Fazıl Say “Violin Concerto Haremde 1001 Gece” eseri Priya Mitchell tarafından seslendirilmiştir. Ortaya çıkan veriler doğrultusunda Türk besteciler tarafından bestelenmiş 4 eserlerin 8 solist tarafından sergilendiği bu solistlerden üçünün Türk, beşinin ise yabancı olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda Türk bestecilerin bestelediği olduğu solo keman eserlerinin ve yetişen Türk keman solistlerinin az sayıda olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Türk besteciler tarafından Türk müziği tınları model alınarak senfoni orkestraları için bestelenecek olan eserler toplumun senfoni orkestralarına olan ilgilerini arttıracak düşünülmemektedir. Özkapı (2010) ‘ya ait çalışmada da Türk eserlerinin

programlarda fazla yer almadığı, dinleyicilerin orkestra programlarında Türk eserlerini görmelerinin ilgiyi arttıracacağı sonucu bu görüşü desteklemektedir. Ülkemizde yer alan solistlerin teşvik edilmesi için Bilkent Senfoni Orkestrasının 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'na özel programlarda genç keman sanatçıların orkestra eşliğinde solo eserler seslendirdikleri saptanmıştır. Bu gibi uygulamaların devam ettirilmesi gelecek nesillerde Türk keman solistlerinin yetişmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akkaş, S. (2015). Türkiye’de Cumhuriyet Dönemi kültür ve müzik politikaları (1923-2000). Ankara: Sonçağ Yayıncılık.
- Albayrak, B., & Sağlam, A. (2007). Bursa’da Müzik öğretmenliği programında öğrenim görmekte olan öğrencilerin Bursa Bölge Devlet Senfoni Orkestrası’nın sanatsal ve akademik etkinliklerine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 183-205.
- Almaç, B. A., Belkıs, Ö., & Canbey, E. G. (2021). Türkiye’de üniversite senfoni orkestraları ve konser repertuvarları. *Electronic Turkish Studies*, 16(3), 827-843. DOI: 10.7827/TurkishStudies.51374
- Alpaslan, E., & gökdemir, T. (2019). Cumhuriyetin ilk yıllarında müzik alanında yurt dışına gönderilen öğrenciler ve çağdaş Türk müziğine etkileri: idil biret ve suna kan örneği. *Asia Minor Studies*, 7(2), 282-298.
- Apel, W. (1950). *Harvard dictionary of music*. Cambridge: Harvard University Press.
- Ayday, N. (2016). Türkiye’Nin üç büyük şehrindeki TC Kültür Bakanlığı Senfoni orkestraları tarafından En çok Seslendirilen Türk Eserleri (Doctoral dissertation, Anadolu University, Eskişehir).
- Balkılıç, Ö. (2009). Cumhuriyet, halk ve müzik: Türkiye’de müzik reformu 1922–1952. Ankara: Tan Yayınevi.
- Berrak, B. V. (2008). Vurmali çalgıların senfonik müzikteki yeri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Ç, E., Akgün, Ö., E, Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2014). Bilimsel araştırma yöntemleri. (18. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Cerit, V, K. (2020). Joseph Haydn’ın erken ve son dönem piyano sonatlarının irdelenmesi ve karşılaştırılması. Yayımlanmamış Sanatta Yeterlik Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Feridunoğlu, L. (2004). Müziğe giden yol genç müzisyenin el kitabı. (4. Baskı). İstanbul: İnkılap Yayınevi.
- Fraenkel, J. R., Wallen, N. E., & Hyun, H. H. (2012). *How to design and evaluate research in education*. (8th edition). New York: Mc-Graw Hill.

- Güdek, B. & Kılıç, A. (2016). Muzika-ı Hümayun'dan günümüze klasik Batı müziğinin Türkiye'deki tarihsel gelişimi. *International Journal of Social Science*, 47, 89-102.
- Gül, A. C. (2015). Senfoni orkestrasının başarısını etkileyen faktörler. *Sanatta Yeterlik Tezi*, Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Eskişehir.
- İlyasoğlu, E., & Müzik, Z. İ. (2001). Başlangıcından günümüze örneklerle batı müziğinin evrimi. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kahramankaptan, Ş. (1998). İsmet İnönü ve hârika çocuklar İdil Biret-Suna Kan. Ankara: Ümit Yayıncılık.
- Karasar, N. (2008). Bilimsel araştırma yöntemi. *Kavramlar-ilkeler-teknikler*. (18. Basım). Ankara: Nobel Yayın.
- Kılıçaslan, A. E. (2010). Türkiye'de senfonik orkestralarda görev yapan başkemanncılarının Türk müzik kültürü içindeki yeri. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Mimaroglu, İ. (1995). Müzik tarihi. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Molla, R. (2014). Felix Mendelssohn Keman Konçertosu'nun form analizi, keman tekniği ve icra yönünden incelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Edirne.
- Möhsünoğlu, A. (2017). Bilkent senfoni orkestrasının Türkiye'nin müzik hayatındaki rolü. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(4), 2036-2045.
- Özkapı, H. C. (2010). Dinleyicilerin senfoni orkestraları hakkındaki görüşlerinin ve beklentilerinin incelenmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara.
- Say, A. (2005). Müzik ansiklopedisi. Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları
- Taşdemir, T., & Şen, E. (2021). İstanbul devlet senfoni orkestrası'nın konser programlarının, repertuar, konser yerleri ve şefleri bakımından incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi*, 7(2), 151-165.
- Yöndem, Ö. (2006). Orkestra ve Orkestra şefliği'nin tarihsel gelişimi. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 145-151.
- Yücel, H. (2022). Cumhuriyet dönemi müzik politikaları üzerine bir inceleme. *Tykhé Sanat ve Tasarım Dergisi*, 7(12), 9-20.
- Url-1 Bilkent Senfoni Orkestrası (2023) <https://repository.bilkent.edu.tr/items/3e9226fa-ba91-4c26-b496-b2bb52d91d48> adresinden 28 Haziran 2023 tarihinde alınmıştır.